

Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika rakendamise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Sisukokkuvõte

Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika rakendamise seaduse eelnõu (edaspidi *eelnõu*) abil viiakse ellu Euroopa Liidu eelarveperioodi 2021–2027 ühtekuuluvuspoliitika alla kuuluvaid majanduskasvu ja tööhõivesse investeerimise, Euroopa territoriaalse koostöö ja Euroopa Liidu välispiiri ülese koostöö eesmärgid. Samuti reguleeritakse Euroopa Liidu rände-, välispiiride ja siseturvalisuse valdkonna eesmärkide elluviimiseks ettenähtud välistoetuse kasutuselevõttu.

Majanduskasvu ja tööhõive investeringute eesmärgi rakenduskava (edaspidi *rakenduskava*) elluviimiseks on Eestil võimalik saada Euroopa Regionaalarengu Fondist (edaspidi *ERF*), Euroopa Sotsiaalfond Plussist (edaspidi *ESF+*), Ühtekuuluvusfondist (edaspidi *ÜF*) ja Õiglase Ülemineku Fondist (edaspidi *ÕÜF*) kokku 3,37 miljardit eurot. Fondide kaasrahastamise määr abikõlblikest kuludest on üldjuhu 30%, välja arvatud ÜF (15%) ja ESF+ enim puudust kannatavatele inimestele suunatud sekkumiste (5%) puhul. Euroopa territoriaalse eesmärgi (edaspidi *ETK*) Interreg programmide jaoks on võimalik ERF-st saada 57 miljonit eurot ning sisepiiridele suunatud Interreg programmid kaasrahastamise määr on 20% ning välispiiridele suunatud Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahend (edaspidi *ENI*) Interreg programmide kaasrahastamise määr on 10%. Fondide vahendite riigipoolne kaasrahastamise määr on võrreldes programmiperioodiga 2014–2020, mil see oli keskmiselt 24,79%, tõusnud, kuna Eesti on hea majandusarengu tõttu liikunud vähem arenenud piirkonna kategooriast üleminekupiirkondade gruppi¹. EL rände-, välispiiride ja siseturvalisuse valdkonna eesmärkide elluviimiseks on võimalik kasutada Sisejulgeolekufondi, Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi ning piirihalduse ja viisade rahastu (edaspidi *siseturvalisuspoliitika fondid*) toetust, mille kaasrahastamise määr on üldjuhul 25%.

Toetuse kasutamise valdkonnad, eesmärgid ja tulemused lepatakse kokku Eesti ja Euroopa Komisjoni vahel ning need kajastuvad majanduskasvu ja tööhõivesse investeerimise eesmärkide ning siseturvalisuse ja rände-alase koostöö eesmärkide puhul rakenduskavades. Toetuse kasutamise valdkonnad, eesmärgid ja tulemused lepatakse ETK eesmärgi puhul kokku Interreg programmides osalevate riikide ja Euroopa Komisjoni vahel.

Eelnõu koostamisel on aluseks võetud toetuste kasutamist reguleerivad otsekohalduvad Euroopa Liidu määrused². Eelnõu on kavandatud nende Euroopa Liidu määruste

¹ Eesti ei ole enam ELTL artikkel 107(3)(a) kohaselt vähemarenenud piirkond, kuna Eesti keskmine SKP elaniku kohta perioodil 2016–2018 oli 79,33. ELTL artikkel 107(3)(a) piirkonnad on liikmesriigi piirkonnad, mille SKP elaniku kohta on väiksem kui 75% EL-27 keskmisest.

² Ühissätete (triloogide arutelud lõppesid 2020. lõpul), ERF ja ÜF määruste ettepanekud:

https://ec.europa.eu/commission/publications/regional-development-and-cohesion_en;

ESF+ määruse ettepanek:

<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/?fuseaction=list&n=10&adv=0&coteId=1&year=2018&number=382&version=F&dateFrom=&dateTo=&serviceId=&documentType=&title=&titleLanguage=&titleSearch=EXACT&sortBy=NUMBER>

rakendamisseadusena. Euroopa Komisjoni poolt kinnitatud programmdokumentide - rakenduskava ja programmide - elluviimiseks nähakse ette vajalik riigisisene ülesannete jaotus, toetuse andmise, kasutamise ja tühistamise tingimuste õigusaktide kehtestamise volitusnormid Vabariigi Valitsusele ja ministritele, andmete kogumise, töötlemise ja avalikustamise sätted, toetuse andmise ja kasutamise kontrollimise meetmed ning rakenduskavade ja programmide elluviimise seire ja mõjude hindamise korraldus.

Eelnõu valmistasid ette Riigi Tugiteenuste Keskus (edaspidi *RTK*) ja Rahandusministeerium koostöös rakenduskava elluviimise eest vastutama hakkavate rakendusasutuste ja -üksustega.

Euroopa territoriaalse koostöö eesmärkide rakendamiseks vajalikud sätted kujunesid koostöös Rahandusministeeriumiga ning Euroopa Liidu rände-, välispiiride ja siseturvalisuse valdkonna toetuse kasutuselevõtu regulatsioon Siseministeeriumiga.

Eelnõu jõustub üldises korras.

Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja selle seletuskirja koostasid RTK jurist Piret Eelmets (e-post: piret.eelmets@rtk.ee, tel 663 1946) ning Rahandusministeeriumi riigieelarve osakonna nõunikud Anneli Laurits (e-post: anneli.laurits@fin.ee, tel 611 3157) ja Karin Reiska (e-post: karin.reiska@fin.ee, tel 611 3612 või 5913 3715). Interreg peatüki ja selle seletuskirja koostas Rahandusministeeriumi Euroopa territoriaalse koostöö büroo nõunik Riina Nurmsaar (e-post: riina.nurmsaar@fin.ee, telefon 611 3108). Siseturvalisuspoliitika fondide peatüki ja seletuskirja koostasid Siseministeeriumi välisvahendite osakonna juhataja Tairi Pallas (e-post: tairi.pallas@siseministeerium.ee, tel 612 5029) ja Siseministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Liisa Olesk (e-post: liisa.olesk@siseministeerium.ee, tel 612 5073). Eelnõu toimetab keeleliselt Rahandusministeeriumi õigusosakonna keeleteimetaja Sirje Lilover (e-post: sirje.lilover@fin.ee, tel 6113 6368) ning eelnõu juriidilist kvaliteeti on kontrollinud sama osakonna jurist Heili Jaamu (e-post: heili.jaamu@fin.ee, tel 611 3645).

Märkused

Toetuste kasutuselevõtu rakendussüsteemi kujundamisel lähtutakse halduskoormuse vähendamise, reeglite ühtlustamise ja menetluse lihtsustamise eesmärkidest. Selleks võimaldatakse eelnõuga Vabariigi Valitsuse määrustega seada ühtne regulatsioon toetuse kasutamise tingimuste õigusaktide koostamiseks, taotluste menetlemiseks ning maksete ja finantskorrektsioonide tegemiseks. Ühtsed üldised reeglid hõlbustavad rakendusasutuste tööd toetustingimuste väljatöötamisel just menetlusnormide osas ja rakendusüksuste tööd nende rakendamisel.

Eelnõu väljatöötamisel vaadati üle perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduses olevad sätted eesmärgiga lihtsustada seaduse teksti ja võimaldatakse reguleerida valitsuse või ministri määruses regulatsioon, mis ei pea olema seaduses. Nii on eelnõu oluliselt lihtsam, võrreldes perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seadusega.

Eelnõu on seotud Riigikogus menetluses oleva konkurentsiseaduse muutmise ja sellega

Õiglase Üleminu Fondi määruse (*Just Transition Fund Regulation*) ettepanek: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0022&from=EN>

Varjupaiga- ja Rändefondi ning piirihalduse ja viisade rahastu määruste ettepanekud:

https://ec.europa.eu/commission/publications/migration-and-border-management_en; Sisejulgeolekufondi määruse ettepanek: https://ec.europa.eu/commission/publications/security-and-defence_en

seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõuga (.....SE), millega kavandatakse luua konkurentsiseaduses edasiselt ebaseadusliku ja väärkasutatud riigiabi tagasinõude menetlemise juhtude tarbeks ühetaoline regulatsioon.

Eelnõu jõustumiseks ei tulene Euroopa Liidu õigusest kohustuslikku tähtaega. Kuna eelnõu ei jõustu 2021. aasta ehk Euroopa Liidu eelarveperioodi alguseks, siis tulenevalt ühissätete määrusest saab vahendeid kasutada ikkagi alates 2021. aasta 1. jaanuarist tehtud kulude hüvitamiseks. Sellist võimalust ei saa siiski kasutada riigiabi andmisel tulenevalt ergutava mõju nõudest.

Eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthäälte enamus.

2. Eelnõu eesmärk

Eelnõuga nähakse ette rakenduskava, Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgi ja välisrahastamisvahenditest toetatavate programmide (edaspidi *Interreg programm*) ning siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade elluviimiseks vajalik riigisisene õigusraamistik. Eelnõuga nähakse ette rakendussüsteemi asutused ja nende määramise kord, toetuse andmise ja kasutamise tingimuste (edaspidi *TAT*) õigusaktide kehtestamise volitused, reguleeritakse toetuse saamisest avalikkuse teavitamist, toetuse andmise ja kasutamise kontrollimist ning auditeerimist, projektide tulemuslikkuse jälgimist (seire ja mõjude hindamine) ning vaide esitamise ja menetlemise erisusi.

Eelnõuga nähakse ette ka Interreg programmide ettevalmistamiseks ja elluviimiseks vajalikud sätted. Interreg programmide rakendussüsteem on üldjoontes sama, mis rakenduskava puhul, kuid on ka mõningaid erisusi. Näiteks kui ÜKP rakenduskava puhul kehtestab TAT õigusakti rakendusasutus, siis Interreg programmide puhul kinnitab TATi Interreg programmi seirekomisjon. Kui rakenduskava elluviimisel valib rahastamisprojektid välja rakendusüksus, siis Interreg programmide puhul valib välja ka rahastamisele kuuluvad projektid Interreg seirekomisjon, või juhtkomitee, programmi igapäevast elluviimist toetab ühine sekretariaat. Kui rakenduskava alusel antakse toetust reeglina otsuse kui haldusakti alusel, siis Interreg programmi korraldusasutus sõlmib seirekomisjoni otsuse alusel juhtiva toetuse saajaga lepingu.

Eelnõu põhineb perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seadusel (edaspidi *STS2014_2020*). Eelnõu koostatakse uue seadusena tulenevalt senisest praktikast: iga programmiperioodi kohta on seni koostatud eraldi seadus ja selle rakendusmäärused. Nii on ka Euroopa Liidu õigusaktidega.

Üldjoontes jätkatakse rakenduskava puhul senise toetuse andmise rakendussüsteemi ning toetuse andmise või kasutamise skeemidega, v.a. siseturvalisuspoliitika fondide puhul, mida kuni Euroopa Liidu 2021–2027 perioodini on riigisiselt rakendatud EL otsekohalduvate määruste alusel. Võrreldes perioodi 2014–2020 rakendussüsteemiga on olulisemad muudatused järgmised:

- Rakenduskava elluviimise täpsem jaotusplaan ehk meetmete nimekiri meetme tegevuste ja selle eelarvete ja tulemuste lõikes asendatakse nimetusega „rakenduskava rahastamiskava“. Muudatus on ajendatud asjaolust, et rahastamiskava ühildatakse riigieelarve seaduse tähenduses tegevuspõhise riigieelarve ehk TERE

programmidega nii, et rahastamiskavas märgitakse ära TERE programmi meede, mida rahastatakse toetusest.

- Muudetakse selgemaks RTK roll rakendusüksuse ülesannetes. Sellisel juhul täidab RTK talle antud rakendusüksuse ülesandeid korraldusasutusena, sest rakendusüksuse ülesanded on nii eelnõu kui ka ühissätete määruuses korraldusasutuse ülesanded. Kui korraldusasutuseks olev asutus täidab ka rakendusüksuse ülesandeid, siis neid sisulist ei delegeerita.
- Muutub rakenduskava seire aruandlus. Iga-aastast seirearuannet senisel kujul ei koostata. Seire andmed edastatakse Euroopa Komisjonile infosüsteemi kaudu, finantsandmed üks kord kvartalis, ERF ja ÜF näitajate andmed kord poolaastas ning ESF+ andmekorje tulemused kord aastas. Analüütiline seireinfo koostatakse vahetulemuste kohta. Siseturvalisuspoliitika fondide puhul esitab Siseministeerium korraldusasutusena lisaks seireinfole ka iga-aastase tegevusaruande.
- Valdkondlikke komisjone meetmete ja toetuse andmise tingimuste kujundamiseks ja seireks eelnõus enam ette ei nähta. Vastavat rolli täidavad edaspidi valdkonna arengukava ja TERE programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise korras ette nähtud valdkonna arengukava juhtkomisjonid, kes ei pea otsustama toetuse kasutamise üle. Valdkonna arengukava komisjoni panustavad riigiülevalt planeerimisse.
- Rakenduskava hõlmab ka enim puudust kannatavate inimeste abistamise tegevusi, mille kohta eraldi rakenduskava ei koostata, kuna see on paigutatud ESF+ määruuses samasisulise erieesmärgi alla.
- Varasemalt kasutusel olnud läbivate teemade termin ja sisuline ulatus kaetakse „Eesti 2035“ sihtide ja aluspõhimõtetega, mis hõlmavad endas lisaks 2014-2020 perioodil kehtinud võrdsete võimaluste, võrdõiguslikkuse, ligipääsetavuse, tasakaalustatud regionaalarengu ja keskkonna väärtustele ja eesmärkidele ka eesti keelt, kultuuri ning julgeolekut.
- Tehnilise abi tegevuste kulude kate makstakse riigile protsendi alusel sisutegevuste abikõlblike kulude mahust vastavalt fondipõhise toetuse määrale.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb seitsmest peatükist ja 61 paragrahvist. Peatükid jagunevad järgmiselt:

- 1) üldsätted;
- 2) rakenduskava koostamine ja elluviimine;
- 3) Interreg programmide rakendamine;
- 4) siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade koostamine ja elluviimine;
- 5) rakendussättena statistikaseaduse muutmise.

1. peatükk

Üldsätted

Eelnõu 1. peatükis kirjeldatakse eelnõu rakendusala ning sätestatakse eelnõus ja selle rakendusaktides läbivalt kasutatavad terminid.

Eelnõu § 1 lõike 1 punkti 1 kohaselt rakendatakse eelnõud majanduskasvu ja tööhõive investeeringute eesmärgi rakenduskava (edaspidi *rakenduskava*), mida rahastatakse ESF+, ERF-st, ÕÜF-st ja ÜF-st, vahendite kasutuselevõtuks, et saavutada rakenduskava eesmärgid ja tulemused. Rakenduskava hõlmab ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr ...

(ESF+ määrus) artikli 9 tähenduses enim puudust kannatavatele isikutele toetuse andmist (rahastatakse ESF+st) ja eraldi rakenduskava sellisel eesmärgil toetuse kasutamiseks ei koostata.

Punkt 2 kohaselt reguleeritakse eelnõuga ka Interreg (varasematel perioodidel ETK ja ENI) programmide elluviimist. Eesti osaleb perioodil 2021–2027 kaheksas Interreg programmis, nii nagu see oli programmiperioodil 2014–2020.

Punktide 3–5 kohaselt reguleeritakse eelnõuga Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning integreeritud piirihalduse fondi osana piirihalduse ja viisade rahastu (edaspidi *siseturvalisuspoliitika*) rakenduskavade elluviimist.

Lõigetes 2–4 viidatakse peatükkidele, mis kohalduvad rakenduskavale, Interreg programmidele ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavadele.

Lõike 5 kohaselt kohaldatakse toetuse andmisel eelkõige fondi vahendite kasutamist reguleerivaid EL määruste, eelnõu ja selle rakendusmääruste reeglistikku. Kuna toetuse andmine avaliku halduse välistele isikutele toimub avalik-õiguslikkus suhtes ja selle raames kohaldatakse EL õigust, siis peab toetuse andmine toimuma vähemalt kooskõlas EL toimimise lepingu artiklis 6 viidatud põhiõiguste harta artiklis 41 sätestatud hea halduse põhimõtetega, millised on sätestatud ka põhiseaduses (võrdne kohtlemine ja võrdsuspõhiõigus) ja haldusmenetluse seaduses (ärakuulamine, põhjendamiskohustus, normi ja selle rakendamise proportsionaalsus). Haldusmenetluse seaduses (edaspidi *HMS*) sätestatud menetlusreeglitest lähtutakse küsimustest ja ulatuses, mis on TAT õigusaktides, sealhulgas ühissätete ja selle rakendus- ja delegeeritud määrustes ning riigiabi ja vähese tähtsusega abi andmist reguleerivates Euroopa Liidu õigusaktides reguleerimata. HMS kohaldamine ei tohi viia Euroopa Liidu õiguse, sh Euroopa Kohtu otsuste, kohaldamata jätmiseni, kahjustada Euroopa Liidu õiguse tõhusust ja viia tõlgenduseni, kus kohustusi ja nõudeid eirates antud toetust ei ole võimalik tagasi nõuda või selle andmisest taganeda³.

Eelnõu § 2 koondab eelnõus ja selle alusel kehtestatavates õigusaktides (määrustes, käskkirjades) ja lepingutes läbivalt kasutatavaid termineid, et tagada ühtne arusaam reeglitest ning toetuse andmise ja saamisega seotud osapoolte rollidest.

Punktiga 1 sisustatakse läbivalt kasutatav sõna „toetus“. Toetusena käsitletakse rakenduskavade ja Interreg programmide rahalisi vahendeid⁴ ja nende võimendamiseks antavat riiklikku kaasfinantseeringut. Struktuuritoetuse sõna kasutusest on loobutud, sest nii ühissätete määrust ja seetõttu ka eelnõu kohaldatakse vahenditele, mis ei kuulu Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika (edaspidi *ÜKP*) alla. Samas on otstarbekas kasutada ühtset väljendit Euroopa Liidu vahendite ja nende võimendamiseks antava riikliku kaasfinantseeringu nimetamiseks.

Punktiga 2 sisustatakse eelnõu tähenduses toetusest rahastatava projekti tunnused. Projektiga on tegemist siis, kui projektiga kavandatavad tegevused ja nende eesmärk, sh selle saavutamise hindamiseks oodatavad väljund- või tulemusnäitajaid, on kindlaks määratletud. Samuti peab projektil olema eelarve ja tegevuste elluviimise aeg. Projekt võib hõlmata ka partnerite tegevusi ja kulusid. Toetuse saaja/elluviija tegevuseks võib olla lõppsaajatele (vt punktis 6 on termin) toetuse vahendamine ehk lõppsaaja üksikkulude katteks või projektile toetuse andmine.

³ Euroopa Kohtu liidetud kohtuasjad C-383/06-C-385/06.

⁴ Riigieelarve seaduse tähenduses välisloetlus

Ühissätete määruuse terminite kohaselt mõõdetakse väljundnäitajatega toetatava tegevuse käigus loodud vahetut tulemust (nt uute trammiliinide pikkus kilomeetrites). Tulemusnäitajatega mõõdetakse toetatud tegevuste saavutatud muutust selle otsestele adreassaatidele, sihtrühmale või kasutajatele (nt uute trammiliinide kasutajate arv aastas). Püstitatud eesmärkide suunas liikumist hinnatakse kokkulepitud väljund- ja tulemusnäitajate sihttasemetega saavutamise kaudu.

Punktiga 3 määratletakse, kes on toetuse saaja. Toetuse saajana käsitletakse füüsilist isikut, eraõiguslikku või avalik-õiguslikku juriidilist isikut, aga ka riigiasutust, kes saab toetust taotlusvoorus toetuse taotlemisel. Toetuse saajana käsitletakse ka rahastamisvahendi rakendajat, seda ühissätete määruuse toetuse saaja terminist tulenevalt.

Punktiga 4 määratletakse, kes on elluviija. Elluviija määratakse toetuse andmise tingimuste käskkirjaga. Elluviijaks on eelkõige rakendusasutuseks oleva ministeeriumi või Riigikantselei struktuuriüksus. Kuid valdkonna eest vastutav minister, Riigikantselei puhul riigisekretär, võib tegevuste elluviijaks määrata (volitada) teise valitsusasutuse või juriidilisele isiku, kui tegevuste elluviimine haakub selle asutuse või isiku põhitegevusega. Eraõiguslikust isikust elluviija võib leida ka konkursi või riigihankega. Elluviijale kohaldatakse toetuse saaja kohta sätestatud, sest käskkirjaga kinnitatavate tegevuste elluviimisel on tegemist ühtlasi projekti elluviimisega. Kui tegevusi viib ellu mitu asutust või isikut, määratakse nendest juhtiv või peamine vastutaja elluviija rolli, kes ühtlasi on projekti tegevuste koordineerija, kulude ja aruannete rakendusüksusele esitaja, ning teised osapooled partneri rolli (vt järgmises punktis 5 partneri terminit).

Punktiga 5 määratletakse, kes on projektis partneriks. Partneri terminina käsitlemisel piiritletakse see üldisest tähendusest. Rakenduskava elluviimisel jätkatakse põhimõtet, et vaid üks isik vastutab projekti elluviimise eest ehk solidaarvastutust ei rakendata. Eelnõu tähenduses partner on isik või asutus, kelle tegevused sisalduvad toetatavas projektis ja kelle tegevusi rahastatakse toetusest. Toetuse saaja esitab ka partneri abikõlblikud kulud hüvitamiseks.

Punktiga 6 määratletakse lõppsaaja termin. Lõppsaaja defineerimisel on lähtunud ühissätete määruusest, mis käsitleb lõppsaajat isikuna, kes saab projekti elluviimise eest vastutaja ehk toetuse saaja või elluviija kaudu toetust. Sellisel juhul on toetuse saaja/elluviija projekti tegevuseks toetuse edasiandmine lõppsaaja kulude katteks. Lõppsaaja on ka rahastamisvahendi toote saaja ehk teisisõnu, kui rahastamisvahendi rakendaja ehk toetuse saaja annab toetust laenu, käenduse, garantii, riski- või käibekapitalina kas ise või läbi vahendajate (nt pankade).

Punktiga 7 määratletakse, mis on strateegilised sihid ja aluspõhimõtted. Nende all peetakse silmas riigieelarve seaduse § 19 lõike 1 tähenduses koostatavas pikaajalises arengustrateegias „Eesti 2035“ (edaspidi „Eesti 2035“) nimetatud sihte ja aluspõhimõtteid, millistega tuleb arvestada ehk luua panustamise seosed toetuse kasutuselevõtu planeerimisel ja projektidele toetuse andmisel. Üldine põhimõte on, et kui tegevus mõjutab või võib mõjutada (negatiivselt või positiivselt) „Eesti 2035“ aluspõhimõtteid (aluspõhimõtted on „lähivad teemad“ perioodi 2014-2020 mõttes), siis tuleb konsulteerida vastutava ministeeriumiga. Võrdsete võimaluste, võrdõiguslikkuse ning ligipääsetavuse korral Sotsiaalministeeriumiga, regionaalarengu valdkonnas Rahandusministeeriumiga, keskkonna ja kliima teemadel Keskkonnaministeeriumiga, eesti keele teemades Haridus- ja

Teadusministeeriumiga, kultuuri teemal Kultuuriministeeriumiga ning julgeoleku teemades Kaitseministeeriumiga. Siin on võrreldes 2014–2020 perioodiga juures keel, kultuur ning julgeolek ja väljas infoühiskond ja riigivalitsemine.

2. peatükk Partnerluslepe ja rakenduskava

1. jagu Partnerluslepe, rakenduskava, rahastamiskava ja rahastamisvahendisse tagasilaekunud vahendid

Eelnõu § 3 reguleerib rakenduskava koostamist ja kinnitamist.

Partnerluslepe on EL vahendite kasutamise aluseks olev Eesti ja Euroopa Komisjoni vahel sõlmitav kokkulepe, mille eesmärk on määratleda üldised suunad ja prioriteedid EL eelarve vahendite kasutamiseks järgmise EL finantsperioodi jooksul aastatel 2021–2027. Rakenduskava sisaldab peamiste arenguprobleemide ja lahenduste kirjeldusi, poliitikaeesmärke, erieesmärke, sekkumiste kirjeldusi (s.h kavandatud tegevusi, peamisi sihtrühmi, väljund- ja tulemusnäitajaid), rahastamiskava (s.h fondide ning aastate lõikes), partnerluse ning teavitamise kirjeldusi.

Rakenduskava maht on võrreldes programmiperioodi 2014–2020 rakenduskava mahuga 2018. a hindadesse arvatatuna ca 17% väiksem.

Rakenduskava koostamisel on lähtutud pikaajalisest strateegiast Eesti 2035, Euroopa poolaasta raames tehtud riigipõhistest soovistest ja riigiraportist, aga ka riigi eelarvestrateegias esile tõstetud arenguvajadustest ning ühissätete määruse tähenduses partnerorganisatsioonide ja avalikkusega konsulteerimisel esitatud ettepanekutest. Seniste arutelude tulemusel on peetud vajalikuks suunata rakenduskava elluviimiseks antavad vahendid hariduse, tööhõive, riigivalitsemise, majanduse, keskkonna, energeetika, transpordi ja infotehnoloogia arendamiseks. Kui COVID-19 kriisile reageerimiseks ellu kutsutud rahastamisinstrumendid (REACT-EU⁵, Koroonaviirusega võitlemise investeerimisalgatus⁶) tegelevad kriisist tulenevate vahetute vajadustega, siis rakenduskava toetused koos taaste- ja vastupidavusrahastuga⁷ näevad ette pikaajalisi investeringuid majanduse konkurentsivõime suurendamiseks.

Rakenduskava muudatused, mis sisaldavad finantsilisi ümbertõsteid või muudatusi näitajates või nende sihttasemetes, tuleb Vabariigi Valitsusel kinnitada enne ametlikku esitamist Euroopa Komisjonile. Muudes aspektides, näiteks rakenduskava lisaks olevate ühissätete määruse artiklite 94 ja 95 kohaste rakenduskava rahastamismetoodikate, muudatuste kinnitamine on otstarbekas jätta Rahandusministeeriumile. Need töötatakse välja koostöös korraldusasutusega ja auditeeriv asutuse auditeerib enne rakenduskava juurde lisamist.

Eelnõu §-ga 4 nähakse ette rakenduskava täpsemaks elluviimiseks rahastamiskava⁸ koostamine. Rahastamiskava koostab ja selle muutmist veab Rahandusministeerium

⁵ Määrus (EL) 2020/2221

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R2221&from=EN>

⁶ Määrus <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32020R0460> ja <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32020R0559>

⁷ Määruse eelnõu <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2020:408:FIN>

⁸ STS2014_2020 § 12 kohaselt on selle vasteks meetmete nimekiri.

koostöös rakenduskava elluviimisel osalevate rakendusasutustega. Rahastamiskava ja selle muudatused kinnitab Vabariigi Valitsus. Rahastamiskava on vajalik, et rakendusasutuste ja rakendusüksuste lõikes määratleda rakenduskava vahendite kasutuselevõtu summad ning väljund- ja tulemusnäitajate saavutamise vastutus. Arvestades, et rakenduskava on kinnitanud Vabariigi Valitsus, siis ministriumide ülese rahastamiskava kinnitab samuti Vabariigi Valitsus.

Millised andmed saavad olema rahastamiskavas, kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega (vt seletuskirjale lisatud kavandist).

Eelnõu §-ga 5 reguleeritakse rahastamisvahendisse tagasilaekuvate vahendite kasutamist pärast rakenduskava abikõlblikkuse perioodi (programmperiood) lõppu. Pärast programmperioodi lõppu tuleb kaheksa aasta jooksul rahastamisvahendisse tagasilaekuvad vahendeid, sh saadud intresse, kasutada rakenduskava eesmärkidel toetuse või rahastamisvahendina. Kuidas tagasilaekunud vahendeid kasutada, otsustab Vabariigi Valitsus Rahandusministeeriumi ettepanekul. Tagasilaekunud vahendite kasutuselevõtt toimub muude riigisiseste õigusaktide kohaselt. Rakendusasutus esitab tagasilaekunud vahendite kohta finantsülevaate seireinfo raames vähemalt kord aastas ning teeb nende edasise kasutamise ettepaneku Rahandusministeeriumile.

2. jagu

Rakenduskava elluviimise korraldus

Eelnõu § 6 lõikega 1 määratakse ühissätete määruses tähenduses korraldusasutuse ülesannete täitja. Korraldusasutus on Rahandusministeerium, kuid ta ei pea seda ülesannet ise täitma - valdkonna eest vastutav minister ehk rahandusminister võib määrata (volitada) korraldusasutuseks Rahandusministeeriumi valitsusasutuse. Alates 2018. aasta 1. septembrist on programmperioodi 2014–2020 korraldusasutus rahandusministri volitusel Riigi Tugiteenuste Keskus (RTK). Senise korraldusega jätkatakse ka perioodil 2021–2027.

Lõikega 2 kohaselt on korraldusasutuse ülesanded need ühissätete määruses nimetatud korraldusasutuse ülesandeid, mis ei ole eelnõuga pandud rakendusasutusele või rakendusüksusele. Samuti vastutab korraldusasutus arvepidamise eest, mis on sisuliselt sama, mis varasematel perioodidel seondus sertifitseerimisega. Terminoloogiline muudatus põhineb ühissätete määruse uuel sõnastusel.

Lõikega 3 reguleeritakse ühissätete määruses sätestatud liikmesriigi ülesannete täitmist. Neid ülesandeid täidab Rahandusministeerium. Rahandusminister võib osade selliste ülesannete täitmise määrata Rahandusministeeriumi valitsusasutusele ehk RTK-le.

RTK täidab (ja on kavandatud, et jätkab) järgmisi korraldusasutuse, liikmesriigi ja toetuse arvepidamise ülesandeid:

- 1) rakendussüsteemi kujundamine ja vastava sisendi andmine Rahandusministeeriumile õigusaktide koostamiseks;
- 2) rakendusasutuse ja rakendusüksuse tööprotsesside nõuetele vastavuse hindamine;
- 3) TAT õigusaktide ja lepingute eelnõude kooskõlastamine;
- 4) rakendusasutuste ja rakendusüksuste juhendamine, nõustamine ja koolitamine;
- 5) toetuse andmise avalikustamise ja teavitusega seotud ülesannete täitmine;
- 6) andmekogu ja selle infosüsteemi (registri) haldamine ja arendamine;

- 7) rakendussüsteemi toimivuse, sh rakendusüksuste ja rakendusasutuste ülesannete täitmise kontrollimine ja riskide hindamine;
- 8) auditite järeletoimingute elluviimise kontrollimine;
- 9) Euroopa Komisjonile aastaaruande ja rakendussüsteemi toimimise kinnituse esitamine;
- 10) rakenduskava seireks Rahandusministeeriumile info andmine;
- 11) Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika kujundamise protsessis osalemine;
- 12) tagasi nõutud toetuste laekumiste jälgimine;
- 13) toetuse kasutamisega seotud rikkumiste analüüsimine, neist ülevaadete koostamine ning neist OLAF-i ja välistoetuse andja teavitamine;
- 14) toetuse arvestussüsteemi arendamine ja rakendamine;
- 15) Euroopa Komisjonile maksetaotluste ja kuluaruannete esitamine.

Ühissätete määrmises sätestatud korraldusasutuse ülesannete täitmise eest vastutab korraldusasutuse juht.

Rakenduskava seire ja hindamine on 2021–2027 perioodil ühissätete määrmise kohaselt kas liikmesriigi või korraldusasutuse ülesanded. Rakenduskava tervikliku planeerimistsükli (planeeri > seira > hinda > planeeri ümber) tagamiseks vastutab nende täitmise korraldamise eest Rahandusministeerium.

Lõikega 4 nähakse ette delegeeritud korraldusasutuse ja liikmesriigi ülesannete täitmise üle järelevalve tegemine vastavalt ühissätete määrmisele. Praktikas tähendab see seda, et Rahandusministeerium jälgib ja vajadusel kontrollib, et RTK täidaks talle pandud korraldusasutuse ja liikmesriigi ülesandeid nõuetekohaselt.

Eelnõu § 7 lõike 1 kohaselt on rakendusasutuse ülesannete täitja ministeerium või Riigikantselei, kes osaleb rakenduskava elluviimisel ja nimetatakse Vabariigi Valitsuse korraldusega.

Lõikega 2 reguleeritakse rakendusasutuse ülesanded. Rakendusasutus täidab osasid ühissätete määrmise tähenduses korraldusasutuse ülesandeid ning on käsitletav seetõttu ühissätete määrmise tähenduses vahendusasutusena. Rakendusasutuse peamine ülesanne on olla poliitikakujundaja ja koostada rakenduskava elluviimiseks ja tulemuste saavutamiseks TAT õigusakt (määrmus, käskkiri, leping, rahastamisvahendi puhul leping või käskkiri)⁹ ning nõustada rakendusüksust selle rakendamisel. Rakendusasutus seirab enda vastutusala TAT-de elluviimist ning korraldab hindamisi. Vajadusel muudab rahastatavaid tegevusi ja teeb Rahandusministeeriumile rakenduskava või selle rahastamiskava muutmise ettepaneku.

Lõikega 3 reguleeritakse rakendusasutuse ülesandena pikaajalises arengustrateegias „Eesti 2035“ toodud sihtidesse ja aluspõhimõtetele panustamist. Strateegia „Eesti 2035“ annab ühtse suuna erinevate valdkondade poliitikakujundajatele ja otsustajatele ning välistoetuse kasutamisele. „Eesti 2035“ sihtidesse panustamist seiratakse rakenduskava ja riigieelarve seaduse § 19 lõike 5 tähenduses tegevuspõhise riigieelarve (TERE) programmi koostamisel. Täpsem sidusus tekib TAT-s, kus nähakse ette asjakohased „Eesti 2035“ sihid ja tegevused koos näitajatega, mis otse või kaude panustavad nende eesmärkide saavutamisse.

⁹ Sisuliselt kujundada programmi tegevuse teenus või teenused ja nende rakendamise ja rahastamise tingimused, vt programmi mudelit <https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigieelarve-ja-majandus/tegevuspohine-riigieelarve>; Vabariigi valitsuse 19.12.2019 määrmus nr 117 „Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord“ <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122019005>

Rakendusasutus koordineerib ja seirab „Eesti 2035“ sihtidesse panustamist, sh esitab korraldusasutusele ettepanekuid rakendusasutuse ja rakendusüksuse tööprotsesside täiendamiseks „Eesti 2035“ sihtidesse panustamise tagamiseks. Rakendusasutus nõustab lisaks enda vastutusalale ka teisi rakendusasutusi nende vastutusalas olevate TAT-de koostamisel. Samuti nõustab rakendusüksusi toetuse andmise tingimustes kirjeldatud „Eesti 2035“ sihtidesse panustamise nõuete tõlgendamisel ja rakendamisel ning seirab „Eesti 2035“ sihtidesse panustamise tulemuslikkust.

Eelnõu § 8 lõike 1 kohaselt võib rakendusüksus olla täidesaatva riigivõimu asutus või avalik-õiguslik või eraõiguslik juriidiline isik. Vabariigi Valitsuse nimetatud rakendusüksuste ülesannete täitjatest tuleb rakendusasutusel lähtuda TAT koostamisel.

Lõige 2 koondab rakendusüksuse ülesanded. Rakendusüksus täidab osasid ühissätete määruse tähenduses korraldusasutuse ülesandeid ning on käsitletav seetõttu ühissätete määruse tähenduses vahendusasutusena. Rakendusüksuse peamisteks ülesanneteks on avalikkuse teavitamine taotlusvooru avamisest, toetuse taotlejate nõustamine, rahastamiseks sobilike projektide valimine, toetuse andmise või mitteandmise otsuste koostamine, toetuse maksmine, sealhulgas toetuse maksmise eelduste täidetuse kontrollimine ning eksimuste avastamisel, kui eksimust ei saa puuduste kõrvaldamise teel heastada, finantskorrektsiooni tegemine. Rakendusüksuse õigused sekkuda projektide valikusse on piiratud, kui toetamiseks sobilike projektide valimisõigus on antud kohalikule tegevusgrupile.

Rakendusüksus peab koguma ühissätete määruses nimetatud andmeid ESF+st toetatavas projektis osalejate/sihtgrupi/kasusaajate kohta. Andmete kogumisel ja töötlemisel arvestatakse isikuandmete kaitse seadusega.

Rakendusüksus on täidesaatva riigivõimu teostaja, sest talle on antud pädevus anda HMS tähenduses haldusakte. Nii peab ta haldusorganina, isegi kui ta on eraõiguslik juriidiline isik, järgima ülesannete täitmisel kohalduvaid õigusnorme ja õiguse üldpõhimõtteid.

Lõikega 3 muudetakse selgemaks RTK roll rakendusüksuse ülesannetes. Sellisel juhul täidab RTK rakendusüksuse ülesandeid korraldusasutusena, sest rakendusüksuse ülesanded on nii eelnõu kui ka ühissätete määruses korraldusasutuse ülesanded. Seega, kui RTK kui korraldusasutus täidab ka rakendusüksuse ülesandeid, siis rakendusüksuse ülesanded ei delegeeritud ning nende täitmise järelevalvet ei ole korraldusasutuse ülesannete raames põhjust teha. Korraldusasutuse tegevust auditeerib auditeeriv asutus.

Lõikega 4 nähakse ette halduslepingu sõlmimise võimalus juriidilise isikuga, kes täidab rakendusüksuse ülesandeid. Ülesande täitmise volitus antakse Vabariigi Valitsuse korraldusega, seega halduslepingu esemeks ei ole riigi täitevvõimu ülesande teostamiseks volituse andmine. Vastavalt halduskoostöö seaduse § 3 lõikele 1 võib ülesande täitmise volitus olla ka „*seaduse alusel antud haldusaktis*“. Halduslepingu võib siiski sõlmida õigusaktidega reguleerimata küsimustes, näiteks võib leppida kokku toetusest mittehüvitatavate kulude, sh omafinantseeringu katteks antavate vahendite summas, täpsustada täiendavalt TAT-s nimetatud ülesande täitmise üksikasju ja leppida kokku omavahelise suhtlemise korras. Sellisele halduslepingule ei tule kohaldada eelnõus viidatud halduskoostöö seaduse sätteid, kuivõrd puudub vajadus teha rakendusüksuse ülesannete täitja valikuks avalik konkurss või riigihange.

Sellise halduslepingu üle teeb halduskoostööseaduse § 4 tähenduses haldusjärelevalvet rakendusasutus ehk jälgib lepingu täitmist, sest lepinguga reguleeritakse rakendusüksuse ülesande täitmisega seotud täiendavaid asjaolusid, mida õigusaktidega ei ole reguleeritud. Rakendusüksuse ülesande täitmist kontrollib korraldusasutus, võttes arvesse halduslepinguga kokkulepitut.

Lõikega 5 nähakse ette korraldus töötajate üle tulekuks juhul, kui rakendusüksused liidetakse. Sellisel juhul tuleb tagada, et töölepingus, sh ametijuhendis nimetatud tingimused ei muutuks.

Eelnõu § 9 lõigetega 1–3 reguleeritakse korraldusasutuse, rakendusasutuse ja rakendusüksuse tööprotseduuride nõuetele vastavuse hindamist.

Korraldusasutuse ülesannete täitmine peab vastama ühissätete määrusest tulenevatele nõuetele, sealhulgas peab olema tagatud kõigi ülesannete täitmine ja see peab olema nähtav ka töökorralduslikest dokumentidest. Auditeeriv asutus peab oma iga-aastases auditiarvamuses kinnitama muuhulgas, et rakenduskava juhtimis- ja kontrollisüsteemid toimivad tõhusalt ja korrektselt. Vastavalt ühissätete määruse artikli 84 lõikele 2, kui korraldusasutuse ülesannete täitmisel olulisi muutusi seoses 2021–2027 perioodi rakendamisega ei ole, võib auditeeriv asutus tugineda oma hinnangu andmisel viimati tehtud korraldusasutuse auditile. Auditeeriv asutus peab tegema korraldusasutuse juhtimis- ja kontrollisüsteemide ning tööprotseduuride vastavusauditi uue korraldusasutuse puhul või kui ülesannete täitmine muutub oluliselt, näiteks tehakse struktuurimuudatus.

Kuna osasid korraldusasutuse ülesandeid täidavad rakendusasutused ja rakendusüksused, siis auditeeriva asutuse poolt korraldusasutuse vastavusaudit võib hõlmata ka rakendusasutuse ja rakendusüksuse tööprotsesside kohta hinnangu andmist.

Korraldusasutus vastutab ühissätete määruse tähenduses korraldusasutuse ülesannete täitmise eest, ka nende, mis on määratletud eelnõuga rakendusasutuse või rakendusüksuse ülesanneteks. Selleks korraldusasutus hindab rakendusasutuse ja rakendusüksuse tööprotseduure, et tagada rakendusasutustes ja rakendusüksustes nõuetekohane ülesannete täitmine, sealhulgas toetuse andmise menetlusprotsesside ühetaoline ja õigusaktidele vastav rakendamine. Kui rakendusasutus või rakendusüksus jätkab senist tööd, siis perioodi 2021–2027 tegevuste kohta ei ole vaja eraldi tööprotseduure koostada. Korraldusasutusele esitatakse vaid tööprotseduuride muudatused üle vaatamiseks.

Lõike 4 kohaselt, kui rakendusüksus ei täida ülesandeid nõuetekohaselt, määratakse Rahandusministeeriumi ettepanekul Vabariigi Valitsuse korraldusega edasine rakendusüksuse ülesande täitja. Selline olukord võib olla näiteks juhul, kui auditeeriva asutuse või Euroopa Komisjoni hinnanguga antakse süsteemi toimivusele ühissätete määruse lisa XI tabelis 2 nimetatud III või IV kategooria või tehakse süsteemi mittetoimivuse tõttu finantskorrektsioon rakenduskavale lisa XXV kohaselt. Ülesannete täitjate senised muudatused on tulenenud struktuursetest muutustest.

Lõikega 5 märgitakse, et eelnõus reguleeritud ülesannete täitmine lõpeb ühissätete määrusest tulenevate kohustuste lõppemisel. Viimased kohustused seoses aruandluse ja kontrollidega lõpevad fondi vahendite kasutamise Euroopa Komisjoni sulgemisotsuse alusel.

3. jagu Toetuse andmine ja kasutamine

Eelnõu § 10 reguleeritakse rakenduskava tulemuste saavutamiseks TAT õigusaktide koostamist ja kehtestamist.

Lõikega 1 antakse Vabariigi Valitsusele volitus kehtestada määrusega TAT-de koostamise nõuded, et ühtlustada TAT-des kehtestatavat regulatsiooni ja tagada ühissätete määrusest tulenevate nõuete kohaldamine projektide toetusest rahastamise valimisel. Rakendusamet on selle võrra lihtsam - ta saab keskenduda TAT-s toetavate tegevuste kujundamisele ja toetuse saajate sihtgruppi määratlemisele, arvestades rakenduskavaga kokkulepitut, ning toetuse maksmise lihtsustuste valikule.

Võttes arvesse, et senistel programmiperioodidel on läbivalt koostatud rakendusametust kokku ca 169 TAT õigusakti (määrust/käskkirja/rahastamisvahendi lepingut), on põhjendatud koostada TAT-de ülesed üldtingimused Vabariigi Valitsuse määrusega, millega muudetakse eri toetusmeetmete menetlus ühetaolisemaks.

Õigusloome üldpõhimõtete kohaselt peab õigusaktides ja halduslepingus TAT kehtestamine toimuma kooskõlas toetuse valdkonda reguleerivate kõrgemal seisvate riigisiseste, st eelnõu ja selle alusel antud Vabariigi Valitsuse määrustega, ning ühissätete määruse ja selle rakendusmäärustega, vastava fondi määrusega ning rakenduskavaga. Samuti peab TAT olema kooskõlas riigiabi eeskirjadega, HMS-i, avaliku teabe seadusega, isikuandmete kaitse seadusega ja muu vastava valdkonna regulatsiooniga.

Lõige 2 on volitusnorm rakendusametu ministri TAT õigusakti – määruse, käskkirja kehtestamiseks. Kui rakendusametuseks on Riigikantselei, kehtestab toetuse andmise tingimused Vabariigi Valitsus määrusega või riigisekretär käskkirjaga.

Lõige 3 annab võimaluse kehtestada TAT halduskoostöö seaduse tähenduses halduslepingus, nt kui elluviija peab tegevuste sihtgrupile osutama teenust või vahendama toetust lõppsaaaja kulude või projekti rahastamiseks. Siin juures tuleb arvestada, et haldusleping, mis reguleerib piiritlemata arvu juhtumeid, jõustub HMS § 104 lõike 4 kohaselt määruse jõustumiseks ettenähtud korras ehk reeglina kolmandal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

Lõikega 4 antakse rakendusametu ministri ja riigisekretärile õigus määrata TAT käskkirjaga tegevuste elluviija. TAT käskkirjalisi tegevusi käsitletakse ühe projektina. Kui tegevuste elluviijaid on rohkem kui üks, määratakse üks elluviijaks ja teised partneriteks, sest ühel projektil saab olla vaid üks vastutaja (elluviija). TAT käskkirjaga saab kinnitada ka mitu projekti, sellisel juhul tuleb nimetada igale projektile eraldi elluviija. Nimetamise/määramise kord on asjakohane, kui elluviijaks saab olema ministriumini/Riigikantselei enda struktuuriüksus või teine valitusamet või avalik-õiguslik juriidiline isik. Eraõigusliku juriidilist isikut võib määrata, vastavalt halduskoostöö seaduse § 3 lõikele 1, mille kohaselt võib eraõiguslikule juriidilisele isikule ülesande täitmise volitus olla ka “seaduse alusel antud haldusaktis”. Sealhulgas võib eelnevalt korraldada avaliku konkurssi või viia läbi riigihanke vabatahtlikkuse alusel või kui tegemist on turuteenuse osutaja leidmisega ning määravaks on teenustasu soodne hind. Elluviijale kohaldatakse toetuse saaja kohta sätestatud, arvestades, et tegemist on projekti elluviimisega.

Lõikega 5 nähakse ette võimalus sõlmida TAT käskkirjas nimetatud elluviijast eraõigusliku juriidilise isikuga haldusleping, mille sõlmimisele ei tule kohaldada eelnõus viidatud halduskoostöö seaduse sätteid. Sellise lepingu täitmise üle teeb halduskoostööseaduse § 4

tähenduses haldusjärelevalvet, st jälgib lepingu täitmist, rakendusasutus, sealhulgas saab ta toetuda rakendusüksuse kontrollide ja projektauditite tulemustele.

Lõikega 6 võimaldatakse valitsusel kehtestada TAT tööturuteenuste ja -toetuste seaduse § 4¹ lõike 1 alusel antava tööhõiveprogrammi toetusest rahastamiseks, arvestades, et selle programmi rahastamise otsustab valitsus, mitte rakendusasutus.

Eelnõu § 11 lõikega 1 antakse võimalus jätta taotluse esitamise tähtaeg ennistamata ja taotlus läbi vaatamata, kui TAT kohast toetuse taotlust ei esitata tähtaegselt. Seega taotluse taotluste esitamise tähtpäevaks esitamata jätmise korral ei võeta taotlust, arvestades toetuse taotluse menetlusetappe, taotleja ja taotlusele nõuetele vastavuse kontrolli. Tähtaja jooksul esitamise nõue on praktikas rakendatav juhul, kui taotlemine toimub konkureerimise tingimustes või kui toimub jooksev taotlemine ja taotlus esitatakse pärast taotluste vastuvõtmise lõpptähtaeg.

Eelnõu § 11 lõikega 2 määratletakse, millistele nõuetele taotluste menetlejad peavad vastama. Selles sättes nimetatud nõuded kohalduvad kõikidele rakendusasutuste ja rakendusüksuste teenistujatele, töötajatele ja käsunduslepingu alusel töö tegijatele, kes osalevad taotluse menetlemisel, sealhulgas nõuetele vastavuskontrollis, hindamise protsessis või otsustajana, sest nad osalevad haldusakti andmise menetluses ehk toetuse andmise menetluses haldusorganina. Taotluse menetleja kompetentsus on üldine, kuid vajalik nõue, et tagada parima teadmise kasutamist parimate projektide korrektseks valikuks. Taotluse menetleja peab olema erapooletu taotleja suhtes ning kui ta seda ei ole, siis tal tuleb ennast menetlusest taandada HMS § 10 alusel. Ametnik peab oma teenistusülesandeid täitma erapooletult vastavalt avaliku teenistuse seaduse § 51 lõikele 2. Erapooletus ei ole tagatud ka siis, kui taotleja ja taotluse menetleja on seotud isikud korrupsioonivastase seaduse § 7 tähenduses.

Menetlejale esitatavate nõuete hulka kuulub ka eelnõus nimetatud karistusseadustiku koosseisule vastava süüteo kohta kehtiva karistuse puudumine. Vastava info saab teabenõude alusel karistusregistrist.

Eelnõu §-ga 12 täpsustatakse HMSist tuleneva soodustava haldusakti andmisest keeldumise põhjendamise nõuet, arvestades konkursi korras toetuse andmise olemust ja toetuse andmise tingimustes projekti hindajatele antud pädevust. Juhul, kui hindamine viidi läbi avalikult kättesaadavate valikukriteeriumite ja -korra alusel ning taotluse rahuldamata jätmise otsus põhineb hindajate (hindamiskomisjoni liikmete) antud koondhinnete alusel tekkinud pingereal või koondhinnangul, siis toetuse andmise ja mitteandmise faktilisi asjaolusid ja kaalutlusi võib eelnõu kohaselt selgitada läbi avalikustatud projektide valikukriteeriumide ja -korra kirjelduse ning väljavõttega dokumendist, mis kajastab valimiskriteeriumide ja menetluskorra järgimist. HMS § 56 lõike 1 kohaselt võidakse haldusakti põhjendus esitada ka menetlusosalisele kättesaadavas dokumendis, millele on haldusaktis viidatud.¹⁰ Sellisel

¹⁰Sellist lähenemist toetab nt ringkonnakohus oma põhjendustes haldusasjas nr 3-10-1677 (lk 12). Põhjendamiskohustust peetakse nõuetekohaselt täidetuks, kui hindamismetoodika seab hinnangute andmiseks piisavalt selged ja läbipaistvad raamid ning läbi antud hinnete saab lugeda hindamismetoodikast välja projektile antud hinnete põhjendused ning kui tegemist pole hindamismetoodikas sätestatud olukorraga, siis hindamisjuhendi selgitusi saab arvestada komisjoni otsuse põhjendustena ja otsus ei vaja täiendavat motiveerimist. Riigikohtu lahendis nr 3-3-1-18-08 on kinnitatud põhimõtet, et kohus ei saa kontrollida asutuse või ametiisiku hinnanguliste otsustuste sisulist põhjendatust ega otstarbekust, vaid saab võtta seisukoha üksnes menetluskorra ja kaalutusreeglite järgimise ja motiveerimiskohustuse täitmise kohta. Ka Riigikohtu halduskollegiumi 04.04.2013.a. otsusest nr 3-3-1-77-12 tuleneb, et hindamismenetluses on komisjoni liikmetele jäetud hindepunktide andmisel ulatuslik hindamisruum, millega kaasneb kohtuliku kontrolli

juhul võib toetuda käesoleva sätte erisusele ja täiendavalt mitte põhjenda, miks anti taotlusele just selline koondhinne või hindamiskomisjoni liikme poolt üksikhinne või miks hindaja või hindajad andsid hindele või koondhindele just sellise põhjenduse(d). Otsuse koostamisel lähtutakse hindajate antud põhjendustest, nendele viidates või äärmisel juhul refereerimise teel ümber kirjutades.

Projektide valimistingimused ja -kord peab sellele sättele tuginemisel olema hiljemalt taotlusvooru välja kuulutamisel avalikustatud. Taotleja jaoks on sellisel juhul jälgitav, milliseid asjaolusid võetakse arvesse kaalutusotsuse tegemisel, mida hinnatakse, kuidas otsuseni jõutakse ja kas menetluskorda on järgitud. Sellise korraga püütakse vältida põhjenduste asjakohasuse ja piisavuse vaidlusi.

Kui toetuse taotluse rahuldamise otsus (edaspidi *TRO*) või taotluse mitterahuldamise otsuse tegijale ei ole TAT määruse kohaselt koondhinde alusel tekkiv pingerida siduv või avastatakse näiteks siiski nõuetele mittevastavus ja tehakse vastavalt asjaoludele teistsuguse otsuse, siis ei saa pingereast erineva otsuse tegemise põhjendamisel erandile toetuda ning otsuses tuleb põhjendada ja lisada kaalutlused, et miks üksnes pingereast ei lähtutud.

Kuivõrd igal isikul on õigus tutvuda tema kohta koostatud andmetega, siis taotlejal on eelnevast olenemata õigus tutvuda tema taotluse kohta koostatud dokumenteeritud teabega ja saada sellest väljavõtteid. Taotlejal ei ole siiski õigus näha andmeid, mis ei ole temaga seotud ja millele juurdepääs on piiratud, näiteks millise hinnangu andis konkreetne valimiskomisjoni liige. Vastav teave esitatakse taotlejale tema algatusel ehk tema esitatava teabenõude alusel, välja arvatud kui tegemist on otsuse põhjendamise kohustusega, mil haldusorgan peab ise tegutsema.

Eelnõu §-ga 13 ühildatakse HMS § 40 tähenduses ära kuulumisõiguse rakendumine konkureerivas korras taotlemise erisustega. Ära kuulumisõigus haldusmenetluses eeldab, et puudutatud isikul oleks võimalik enda arvamust asjassepuutuvas küsimuses piisavalt

ahenemine. Piiratud põhjendamiskohustus ja kohtulik kontroll on menetluse eripära arvestades põhiseaduspärased. Taotlejal ei ole subjektiivset õigust toetusele ning täiemahuline põhjendamiskohustus muudaks komisjoni töö ebamõistlikult keeruliseks. Kohtul on võimalik komisjoni liikme antud hindepunktide õigusvastasus kindlaks teha vaid juhul, kui punktid on kehtivate hindamiskriteeriumidega ja juhtumi asjaoludega sedavõrd tõsisel vastuolul, et vastuolu on selge ilma põhjendusteta. Kohus ei saa kontrollida selliste hinnanguliste otsuste sisulist põhjendatust ega otstarbekust, vaid saab võtta seisukoha üksnes menetluskorra ja kaalumisreeglite järgimise ning motiveerimiskohustuse täitmise kohta (Riigikohtu otsus haldusasjas nr 3-3-1-87-13, p 17 ja seal viidatud praktika). Samast tuleneb, et toetustaotluse rahuldamata jätmise otsuses tuleb märkida ka kujunenud punktisumma. See nõue on täidetud ka praegusel juhul. Kuna praeguses asjas tehtud otsuse tulemusena ei küündinud taotlejale omistatud hinded summa taotluse rahuldamiseks vajaliku määrani, puudus vajadus ka välja tuua, kas oli konkureerivaid taotlusi, millega kõnealust taotlust võrrelda (paremusjärjestusse seada).

Haldusasja nr 3-3-1-77-12 (p 18) kohaselt on kohtul võimalik komisjoni liikme antud hindepunktide õigusvastasus kindlaks teha vaid juhul, kui punktid on kehtivate hindamiskriteeriumidega ja juhtumi asjaoludega sedavõrd tõsisel vastuolul, mis on selge ilma põhjendusteta. Seega ei ole hoolimata hinnanguliste otsuste kohtuliku kontrolli piiratusest, selliste otsuste sisulise õiguspärasuse kontroll täielikult välistatud – kohtul peab olema võimalus vähemalt ilmselge hindamiskriteeriumitest hälbimine välja selgitada (Riigikohtu otsus haldusasjas nr 3-3-1-16-14, p 26).

Riigikohus on 10.04.2014 otsuses haldusasjas nr 3-3-1-16-14 leidnud, et arvestades menetluse iseloomu (nt taotlejate rohkus, menetluse formaliseeritus, taotluste kollegiaalne hindamine), samuti asjaolu, et taotlejal puudub subjektiivne õigus toetusele, puudub toetustaotluse menetlejal üldjuhul kohustus küsida taotlejatelt lisaandmeid, kui taotluses esitatud andmed on menetleja hinnangul ebapiisavad. Kohustus võib tekkida eelkõige juhul, kui on ilmne, et taotleja on teinud dokumentide vormistamisel vea. Samuti võib sellist kohustust õigustada regulatsiooni ebatäpsus, mis ei võimalda taotlejal aru saada, milliseid andmeid on vaja esitada.

selgitada ja vajadusel võtta seisukoht haldusorgani poolt tema asja menetlemisel esitatud dokumentide suhtes (Euroopa Kohtu 21. novembri 1991. a otsus kohtuasjas C-269/90: Technische Universität München vs. Hauptzollamt München-Mitte, EKL 1991, lk I-05469).

Lõigetega 1 ja 2 nimetatakse, millisel juhul tuleb enne otsuse tegemist anda taotlejale ja toetuse saajale võimalus esitada selgitused selle põhimotiividele ja põhjendustele. Taotlejale ja toetuse saajale esitatakse arvamuse esitamiseks otsuse projekt. Nimetatud kohustus tuleb küll HMS §-s 40 nimetatud ärakuulamise põhimõttest, kuid samas ei ole praktikas alati seda sätet rakendatud või on tekkinud küsimusi rakendumise kohta. Ära ei kuulata, kui HMS § 40 lõike 3 punkti 4 kohaselt tehakse otsus toetuse saaja või taotleja kasuks.

Lõike 1 punktis 2 korratakse üle sisuliselt HMS § 40 lõike 3 punkt 2, mille kohaselt võib menetlusosalise jätta ära kuulamata, kui menetlusosalise poolt taotluses või seletuses esitatud andmetest ei kalduta kõrvale ning puudub vajadus lisaandmete saamiseks, kuid see esitatakse eelnõu terminites ja näidatakse ära millisel moel on isik siiski ära kuulatud. Nimelt, kui taotluse rahuldamata jätmise otsus põhineb vaid toetuse taotluses ja selle menetlemisel puuduste kõrvaldamise raames esitatud andmetel, siis sellise korra läbi saab öelda, et taotleja on ära kuulatud¹¹. Seega taotlejat täiendavalt pärast hindamistulemuse põhjal pingerea selgumist, kuid enne taotluse rahuldamata jätmise otsuse tegemist, ära ei kuulata ehk talle ei anta täiendavat võimalust esitada lisaselgitusi ja argumente taotluses esitatud teabe kohta ehk miks tema projekti tuleks siiski toetada. Seda põhjusel, et kui hindamiskomisjoni pingerea tulemusel jääb taotlus rahuldamata, siis täiendava ärakuulamise raames antud selgituste tulemusel uut hindamisvooru ei peeta otstarbekaks korraldada, sest see võib venitada taotlusvoorus toetatavate projektide väljaselgitamise ebamõistlikult pikaks ning see ei ole enamuse taotlejate ega toetuse andja huvides (toetuse andmise aeg on piiratud). Toetuse taotlejatel on õigustatud ootus, et taotlusi menetletakse ettenähtud menetlusajast kinni pidades. Täiendavate selgituste andmine võib tähendada ka sellele taotlejale eelistuse andmist taotlejate ees, kelle taotlust moodustunud pingerea alusel tuleks toetada ja kellele lisaselgituste esitamise võimalust seega ei anta. Seega oleksid taotlejad, kelle taotlused on nõuetekohased, ebavõrdses seisundis, sest neil ei anta võimalust täiustada taotluses olevat infot. Ärakuulamisõigus vastandub võrdse kohtlemise põhimõttele ja ka põhimõttele, et TRO tuleb teha tähtaegselt halduskoormust põhjendamatult suurendamata. Eelneva tõttu on põhjendatud piirata ärakuulamisõigust ulatuses, millal see ei sobi kokku konkursi teel toetuse andmise olemusega.

Enne taotleja jaoks negatiivse otsuse tegemist tuleb taotlejale anda võimalus esitada omapoolsed vastuväited siiski juhul, kui projektide hindamise etapis moodustatud projektide paremusjärjestuse alusel tuleks projekti toetada, kuid taotlusvooru eelarve piiratud tõttu saab toetada väiksemas mahus kui on toetust taotletud või hindamise järgselt ilmneb, et taotleja ei vasta siiski nõuetele.

Eelnõu §-ga 14 nähakse ette ettemaksete tegemise võimalus. Ettemakseid tehakse Euroopa Komisjoni tehtavatest ettemaksetest ning selle ületamisel riigi käibevahenditest. Ettemakseid ei tehta riigiasutustele sest, et neil on võimalik saada ajutisi käibevahendeid riigieelarvest. Ettemaksena antud toetuse kasutamist abikõlblike kulude tasumiseks tuleb toetuse saajal tõendada nõutud tähtjaks. Alles pärast seda saab abikõlblikuks loetud kulud lisada Euroopa Komisjonile esitatavasse maksetaotlusesse. Toetuse saajatele, kes on riigiabi või vähese tähtsusega abi saajad tehakse ettemakseid ühissätete määruse kohaselt finantsasutuse garantii alusel ning selliseid ettemakseid saab esitada Euroopa Komisjonile hüvitamiseks, seega

¹¹ Seda seisukohta toetab Riigikohtu 17.06.2011 lahend nr 3-3-1-37-11 (p 13)

koormus riigi eelarve käibevahenditele selliste ettemaksetega ei suurene. Ettemakse andmiseks ja selle kasutamise tõendamiseks nähakse täpsemad tingimused ja kord ette Ühendmääruses.

4. jagu

Rakenduskava seire ja hindamine

Eelnõu §-ga 15 reguleeritakse rakenduskava elluviimise seire korraldust.

Lõike 1 kohaselt täidab Rahandusministeerium koostöös korraldusasutuse, rakendusasutuste ja rakendusüksustega rakenduskava elluviimise seirega seotud ülesandeid. Seireinfo ja lõpparuande esitamist Euroopa Komisjonile reguleerib ühissätete määrus ja Euroopa Komisjoni juhised. Iga-aastast rakenduskava seirearuande koostamist ühissätete määrus enam ette ei näe. Rahandusministeerium esitab Euroopa Komisjonile ja seirekomisjonile regulaarselt seireinfot ja koostab rakenduskava lõpparuande. Koostöö korraldusasutuse, rakendusasutuste ja rakendusüksustega on aktuaalsem rakenduskava elluviimise kohta vaheülevaate koostamisel, mis muuhulgas peab sisaldama rakenduskava tulemuste sihttasemete saavutamise analüüsi. Rahandusministeerium esitab koostöös korraldusasutuse, rakendusasutuste ja rakendusüksustega koostatud rakenduskava lõpparuande seirekomisjonile kinnitamiseks. Kinnitatud lõpparuande esitab Euroopa Komisjonile korraldusasutus.

Lõike 2 kohaselt tuleb korraldusasutusel, rakendusasutusel, rakendusüksustel ja rahastamisvahendi rakendajatel anda Rahandusministeeriumile rakenduskava elluviimisega seotud teavet vastavalt Rahandusministeeriumi koostatud juhistele, sealhulgas jooksvaks seireks, vaheülevaadeteks ja lõpparuande koostamiseks. Samuti tuleb anda vajalikku teavet Euroopa Komisjoniga toimivateks aastakoosolekuteks, Vabariigi Valitusele toetuse kasutamise edenemise ülevaadete tegemiseks, soovitude täitmise jälgimiseks ja probleemide lahendamiseks.

Lõikega 3 tagatakse Euroopa Komisjonile edastatud seireinfo avalikustamine. Korraldusasutus vastutab keskselt toetuse kasutamist ja andmist kajastava veebilehe toimimise, sealhulgas seireinfo avaldamise, eest. Avalikustatava seireinfo edastab korraldusasutusele Rahandusministeerium.

Eelnõu §-ga 16 reguleeritakse seirekomisjoni moodustamist ja selle tegutsemisega seotud asjaajamist. Seirekomisjoni moodustamise eest vastutab Rahandusministeerium. Seirekomisjon tuleb ühissätete määruse kohaselt moodustada hiljemalt kolme kuu jooksul pärast Euroopa Komisjoni poolt rakenduskava kinnitamist. Rahandusministeerium tagab seirekomisjoni asjaajamise, valmistab ette seirekomisjoni materjalid ja koostab koosolekute protokollid. Seirekomisjoni koosolekud peavad toimuma vähemalt üks kord aastas. Seirekomisjoni ülesanded on reguleeritud ühissätete määruses, muuhulgas kiidab seirekomisjon heaks rakenduskava muudatused.

Eelnõu §-ga 17 reguleeritakse ühissätete määruse tähenduses rakenduskava elluviimise mõjude hindamise korraldust.

Lõigetega 1 ja 2 reguleeritakse rakenduskava üleste või mitut valitsemisala hõlmavate hindamiste läbiviimist, mida korraldab Rahandusministeerium või kus Rahandusministeerium peab andma Euroopa Komisjoni hindamiste jaoks sisendit. Hindamiste korraldamiseks annavad rakendusasutused ja rakendusüksused vajalikku teavet.

Rakendusasutusel ja rakendusüksusel tuleb esitada ka peale programmiperioodi lõppu Rahandusministeeriumile teavet, kui seda on vaja Euroopa Komisjoni tehtava järelhindamise käigus.

Lõike 3 kohaselt teevad rakendusasutused vajadusel oma vastutusala hindamisi arvestades rakenduskava seirekomisjoni soovitusi. Iga hindamine peab olema arvatud seirekomisjoni poolt heakskiidetavasse hindamiskavasse. Heakskiit vormistatakse seirekomisjoni protokollilise otsusega. Tegemist on haldusesisese otsusega.

Lõike 4 kohaselt koostab Rahandusministeerium koostöös korraldusasutuse ja rakendusasutustega hindamiste kava ning esitab selle seirekomisjonile heakskiitmiseks. Rahandusministeerium kaasab korraldusasutuse ja asjakohased rakendusasutused hindamiste planeerimisse ja korraldamisse.

Lõikega 5 kohustatakse korraldusasutust ehk RTK-d avaldama hindamiste kokkuvõtted kesksel toetuste veebilehel avalikkuse teavitamise eesmärgil tulenevalt ühissätete määrusest sätestatud nõudest. Hindamiste läbiviijad/korraldajad teevad hindamiste tulemused RTK-le kättesaadavaks.

Lõikega 6 kohustatakse Rahandusministeeriumi informeerima rakenduskava seirekomisjoni hindamiste kava alusel teostatud hindamiste tulemusel tehtud peamistest järeldustest ja soovitustest ning nendega arvestamisest. Rakendusasutus esitab teabe oma hindamise järelduste ja soovituste ning nendega arvestamise kohta Rahandusministeeriumile.

Lõikega 7 seatakse nõue, et hindamisi võivad läbi viia rakenduskava elluviimise korraldamisest ja auditeerimisest sõltumatud eksperdid. Selline nõue tuleneb ühissätete määrusest.

5. jagu Dokumentide säilitamine, andmete töötlemine, juurdepääs andmetele ja avalikkuse teavitamine

Eelnõu §-ga 18 reguleeritakse dokumentide säilitamise kohustust tulenevalt ühissätete määrusest nõutust. Dokumentide säilitamistähtaja lõppemisel kogutud või ülesannete täitmisel tekkinud andmed, sealhulgas isikuandmed, ja dokumendid kuuluvad hävitamisele, välja arvatud kui need tuleb üle anda Rahvusarhiivile. Dokumentide säilitamiskohustuse eesmärk on tagada toetuse andmise ja kasutamise ning asutuste ülesannete täitmisega seotud andmete ja neid tõendavate dokumentide olemasolu toetuse andmise õiguspärasuse kontrollimiseks, sealhulgas auditeeriva asutuse, Euroopa Komisjoni ja Kontrollikoja läbiviidavate auditite tarbeks.

Dokumentide säilitamistähtaeg muutub võrreldes STS2014_2020ga. Säilitamistähtaeg hakkab sõltuma vaid projektile tehtud lõppmaksest ja ei ole seotud enam rakenduskava aruandeaasta lõpuga.

Säilitamistähtaeg katkeb uurimis-, finantskorrektsiooni-, vaide- ja kohtumenetluse ajal. Säilitamistähtaja arvestus algab uuesti, kui toetuse saaja on nõuet tunnustanud või katkemise aluseks olevaid asjaolusid enam ei esine, st katkemise aluseks olev menetlus lõpeb. Selline kord on ka ühissätete määruhes.

Eelnõu §-ga 19 reguleeritakse teabe töötlemist ja avaldamise piiranguid. Rahandusministeeriumi, korraldusasutuse, rakendusasutuse, rakendusüksuse ja auditeeriva asutuse töötajad võivad töödelda ja omavahel vahetada neile tööülesannete käigus saadud või loodud teavet ja dokumente. Eraldi reguleeritakse andmete töötlemist, sealhulgas kogumist ja edastamist ESF+ vahenditest toetatavas toimingus osaleja kohta andmekorje tegemiseks ja rakendusüksusele esitatakse ning rakenduskava mõjude hindamiseks. Nimetatud õiguste andmine on vajalik, kuna avaliku teabe seaduse ja isikuandmete kaitse seaduse kohaselt on nõutud seaduses sätestatud õigusliku aluse olemasolu piiratud juurdepääsuga andmete töötlemiseks. Isikuandmeid ei töödelda kauem, kui see on vajalik andmete kogumisel seatud eesmärgi saavutamiseks, sealhulgas kuni dokumentide ja andmete säilitamistähtaja lõpuni, kui isikuandmeid peab säilitama kulude abikõlblikkuse või kohustuste täitmise tõendamiseks.

Lisaks kehtestatakse haldusülesande täitjale üldine nõue hoida saladuses temale teatavaks saanud piiratud juurdepääsuga teavet nii töösuhte või ametis oleku ajal kui ka pärast selle lõppu, arvestades asjakohastest õigusaktidest tulenevaid avaldamise ajalisi piiranguid. Sättega sedastatakse üle avaliku teenistuse seaduse § 55 ja HMS § 7 lõikes 3 sätestatu. Ka auditeerijad võivad kokku puutuda nii äri- või riigisaladusega kui ka isikandmetega ning ka sellistel juhtudel tuleb järgida vastavale teabele kehtivaid piiranguid.

Kokkuvõtlikult saab jaotada eelnõu tähenduses teabe avalikustamist järgmiselt:

- a) aktiivselt avalikustatav teave ehk kohustatud asutus teeb teabe ise avalikuks;
- b) passiivselt avalikustatav teave ehk teabenõude korras väljastatav (avaldatav) teave;
- c) juurdepääsupiiranguga avalik teave ehk teave, millele on võimalik juurdepääs saada vaid õigustatud huvi korral.

Eelnõu §-ga 20 reguleeritakse millal ja millised toetuse kasutamise ja andmisega seotud andmed on avalikustatavad¹² või avaldatavad. Teabe avaldamise piirangud tulenevad lisaks avaliku teabe seadusele ka käesolevast seadusest.

Lõigete 1 kuni 3 kohaselt võib avalikustada enne TRO jõustumist taotluste kohta statistilisi andmeid (teabenõude alusel), välja arvatud erisuste korral. Eelnõuga on laiendatud taotlejate ringi, sealjuures on avalikustatavad avaliku teabe seaduse §-s 5 nimetatud teabevaldaja taotlusega seotud andmed, välja arvatud, kui muu seaduse alusel on andmed määratletavad piiratud juurdepääsuga teabeks.

Piiratud juurdepääsuga teave on muuhulgas ärisaladusega seonduv teave. Eeldatakse, et ettevõtja ise märgib ära, millist teavet ta loeb ärisaladuseks. Kui ettevõtja ise ei väljenda, et tegu on ärisaladusega, siis asutus peaks avaliku teabe seaduse § 35 lõike 1 punkti 17 kohaselt omal algatusel märkima dokumendi piiratud juurdepääsuga dokumendiks vaid siis, kui ärisaladuse sisaldumine dokumendis on ilmne. Asutus küsib vajadusel ettevõtjalt põhjendusi, kuid piirangu seab ta (või keeldub seadmisest) enda kaalutusotsusena. Ärisaladusena ei käsitleta avalik-õiguslike isikute või asutuste poolt saadud rahaliste vahenditega seotud teavet, andmeid lepingu eseme, leppetrahvi ja muude sanktsioonide kohta jms. Ärisaladuse mõiste tuleneb ebaausa konkurentsi takistamise ja ärisaladuse kaitse seaduse § 5 lõikest 2.

¹²Avaliku teabe seaduse § 8 lõikes 2 kohaselt on teabe avalikustamine teabevaldaja poolt seadusega sätestatud korras teabele juurdepääsu võimaldamine, ilma et selleks peaks teabenõuet esitama.

Teadus- ja arendusasutustele teadus- ja arendustegevuseks (edaspidi *T&A*) toetuse taotlemisel taotluses esitatud andmed peetakse vajalikuks jätta avalikustatavaks, sest T&A asutused ei ole kasumile orienteeritud ning nende tegevusteks eraldatavad toetused ei ole suunatud äritegevuse toetamisele. T&A meetmetes toetuse andmise eesmärk on eelkõige Eesti teaduse konkurentsivõime tõstmine, et luua pikemas perspektiivis soodne pinnas innovatsiooniks ning majandustegevuse kasvuks. Seda erandit saab rakendada, kui projektid ei sisalda ärisaladust ega intellektuaalomandi õigustega kaitstud teavet. Eelkõige on seda erandit vaja olukordades, kus mitu taotlejat soovivad toetust ühesuguse sisuga projektile – näiteks teaduskeskuse ehitamiseks või väga kalli teadusaparaadi ostmiseks, samas oleks otstarbekas rahastada ainult ühte sellist projekti. Seega on vajalik luua võimalus avalikuks aruteluks, kuhu oleks võimalik kaasata asjassepuutuvate kõrgkoolide ja teadus- ja arendusasutuste esindajad. Vaid avaliku arutelu, kaasamise ja teaduspõhise diskussiooni tulemusena on võimalik T&A tegevuse valdkonnas tagada optimaalseid investeringuid. Selleks, et vältida põhjendamatuid teabenõudeid kolmandatelt isikutelt enne TRO või taotluse rahuldamata jätmise otsuse tegemist, tuleb TAT määruses sätestada ka osapooled, kellele teavet avalikustatakse ning kuidas toimub avalikustamine.

Teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse § 3 lõike 1 punkti 5 kohaselt on riigieelarvelistest vahenditest finantseeritud põhitegevuse tulemused, millega ei kaasne intellektuaalomandiõigused, samuti avalik teave. Seega ei lähe käesolev avalikustamise erand vastuollu juba olemasoleva korraga.

Rahuldamata jäetud avaldamisele mittekuuluvate taotluse andmed saab määrata piiratud juurdepääsuga teabeks kuni 2032. aasta 31. detsembrini, mis on lõplik rakenduskava elluviimisega seotud dokumentide säilitamistähtaeg. Rahuldamata jäänud taotlused tuleb peale nimetatud tähtaega hävitada, kuna need ei kuulu olemuselt ka arhiiviväärtusega dokumentide alla, mis tuleks rahvusarhiivile üle anda.

Lõike 4 kohaselt tuleb korraldusasutusel avalikustada ühissätete määruses nimetatud projektide rahastamisega seotud andmed selleks loodud veebilehel.

Lõike 5 kohaselt on projektide hindajate nimed ja nende poolt antud hinnangud iseseisvalt ja eraldi on avalikustatavad, kuid tuleb jälgida, et ei oleks võimalik seostada, millise hinnangu andis projektide valikukriteeriumide ja -metoodika alusel konkreetne projekti hindaja. Hindajate kaitse on oluline, et tagada julgelt hinnangu andmine ja viia minimaalseks hindamisjärgne hinnangute andmine hindajale endale.

Lõikes 6 eesmärgiks on tagada, et toetuse saajale oleks kontrollitavaks osutamine suhteliselt ootamatu. Teadmatus, kas valimisse sattutakse, distsiplineerib enam tegutsema vastavalt reeglitele. Praktikas on leitud, et kuna kohapealse kontrolli- ja auditiplaanid koostatakse aegsasti ette, siis plaani avalikustamine võib mõjutada kontrolli tulemusi (nt toetuse saaja jõuab tellida oma projektis toetuse kasutamise õiguspärasuse kontrolli, kuna teab, et tema projekti kindlasti kontrollitakse), seega on põhjendatud kohapealse kontrolli- ja auditiplaanid tunnistada asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teavet sisaldavateks dokumentideks. Kontrolli- ja auditiplaanide puhul on tegemist avaliku teabe seaduse § 35 lõike 2 punktis 3 nimetatud asutusesiseselt adresseeritud dokumentidega. Avalikustamise piiramine ei tähenda aga seda, et toetuse saajat ei teavitata ette kontrolli või auditi läbiviimise kavatsusest. Auditi lõpparuannet ja kontrolliakti ei avalikustata avaliku teabe seaduse § 35 lõike 1 punkti 2 või § 35 lõike 2 punkti 2 alusel enne nende lõplikku kinnitamist.

Lõike 7 kohase toetuse finantskorrektsiooni otsuse (edaspidi *FKO*) andmete avalikustamine on seotud käesoleva paragrahvi lõike 3 alusel avalikustatavate toetuse saajate andmete ja määratud toetuse summade avalikustamise kohustusega, sest *FKO* avalikustamine korrigeerib avaldatud toetuse summat. *FKO*ga seotud isikute ja summade avalikustamine on kooskõlas ka avaliku teabe seaduse § 36 lõike 1 punktiga 9, mille kohaselt on keelatud tunnistada asutusesiseseks teabeks riigi eelarve kasutamise ning eelarvest makstud tasude ja hüvitiste seotud andmed, ning sama lõike punktiga 12, mille kohaselt on keelatud tunnistada asutusesiseseks teabeks riikliku või teenistusliku järelevalve korras jõustunud ettekirjutusi või akte. Koonddokumendi avalikustamisega väheneb vajadus vastata üksikpäringutele.

Lõikega 8 korratakse üle isiku õigus tutvuda dokumendis tema kohta käiva teabega, saada väljavõtteid, kui dokument sisaldab andmeid, millele juurdepääs on piiratud.

Eelnõu § 21 kohaselt jätkatakse perioodil 2021–2027 toetuse kasutamise ja andmise üle arvestuse pidamist varasemate programmperioodi jaoks loodud infosüsteemis (edaspidi *register*). Registrimäärusega nähakse ette andmekooseisud, arvestades toetuse andmise menetlustappe ja infoga, mida tuleb esitada Euroopa Komisjonile rakenduskava elluviimise seire ning maksetaotluste ja kuluaruande raames. Register täidab tugifunktsioone toetuse kasutamise ja andmise üle arvestuse pidamisel, info talletamisel ja edastamisel. Registris oleva teabe põhjal jälgitakse rakenduskava elluviimise edenemist, ülesannete täitmist ja kulude abikõlblikkust. Registrit on arendatud toetuse taotluste, projekti aruannete, projektile maksete tegemise ja menetlemise ning otsuste esitamise keskkonnaks (e-toetuste keskkond). Kuna kõik osapooled lähtuvad otsuste tegemisel vaid registrisse, sealhulgas e-toetuse keskkonda kantud infost, on sellistel andmetel, mis on seotud toetuse andmise, kasutamise, maksmise ja tagasinõudmise protsessiga, õiguslik tähendus.

Täiendavalt on kavatsus koguda registrisse ESF+ määruse artikli 15 lõike 1 ning lisa I ja II kohased isikuandmed sellest fondist rahastatud projektides osalevate füüsiliste isikute kohta. Seni on vastavaid andmeid kogutud ja töödeldud registriväliselt, osaliselt ka Statistikaameti kaudu.

Eelnõu alusel kogutud andmete säilitamine registris lõpeb dokumentide säilitamistähtaja lõppemisel.

Eelnõu § 22 lõigetega 1 ja 2 nähakse ette rakenduskava toetusvaldkondadest ja -meetmetes üldsuse teavitamise korraldus. Peamised teavitamismeetmed ja -strateegia kirjeldatakse rakenduskavas. Korraldusasutus koostab koostöös Rahandusministeeriumi, rakendusametite ja rakendusüksustega rakenduskavas kavandatu elluviimiseks teavitamistegevuste juhise, milles kavandatakse toetuse saamise ja kasutamise võimalustest avalikkuse teavitamise peamised põhimõtted, tegevused ja suuremad üritused.

Kommunikatsioon aitab tõsta toetuse abil rahastatavatest tegevustest ja investeringutest avalikkuse teadlikkust ja nähtavust avalikkuses. Ka programmperioodi 2014–2020 kommunikatsiooni planeerimiseks koostas korraldusasutus koostöös rakendusametite ja rakendusüksustega ühtse teavitamisstrateegia. Kuna toetuse kasutuselevõtuga tegelevad ministeeriumid, Riigikantselei ja muud rakendamise seotud asutused, siis koostatakse strateegia viisil, et kõik toetuste kommunikatsiooniga tegelevad asutused saavad lähtuda sellest kitsamate tegevuste planeerimisel ja elluviimisel. See võimaldab ühelt poolt hoida järjepidevust igapäevase kommunikatsiooni korraldamisel.

Avalikkusele suunatud kommunikatsioonis kavandatakse kasutada erinevaid sõnumite edastamise viise ja kanaleid – sotsiaalmeediat, infopäevi, üritusi, nt iga-aastane Euroopa päev või fotovõistlus toetatud objektidest; telesaateid, -klippe ja -seriaale, raadiosaateid; klippe YouTube keskkonnas; spetsiaalseid uudiste rubriike *on-line* uudiste portaalides.

Lõike 3 kohaselt sätestatakse toetuse saajale avalikkuse toetuse andmisest teavitamise nõuded, sealhulgas toetusest soetatud või ehitatud objektide tähistamise ja Euroopa Liidu osalusele viitamise nõuded Vabariigi Valitsuse määrusega, arvestades ühissätete määrusest tulenevaid sümboolika kasutamise nõudeid.

6. jagu

Projekti ning rakendusasutuse ja rakendusüksuse ülesannete täitmise kontrollimine ja auditeerimine

Eelnõu §-ga 23 määratletakse kontrollimise sisu. Tulenevalt kontrollitava rollist saab kontrolle liigitada kaheks: rakendusasutuse ja rakendusüksuse ülesannete täitmise kontrollid ning projektide kontrollid.

Korraldusasutus on vastutav rakendusasutuse ja rakendusüksuse ülesannete täitmise eest, sest need ülesanded on osa ühissätete määruse tähenduses korraldusasutuse ülesannetest. Vastutamine hõlmab rakendusasutuse ja rakendusüksuse TPK-de nõuetele vastavuse hindamise kõrval ka nende alusel toimimise hindamist. Kontrollide tegemise intensiivsus ja kontrollimeetme laad sõltub rakenduskava elluviimise riskide hindamise tulemusest. Viimastel aastatel on reaalsete kontrollide tegemine asendatud suures osas toimivuse hindamisega registrist ja muudest koondandmetest kättesaadava teabe analüüsi teel. Kontrollide, sh analüüsi, põhjal esitab korraldusasutus Euroopa Komisjonile ühissätete määruse kohaselt igal aastal juhtkonna kinnitava avalduse juhtimis- ja kontrollisüsteemide toimivuse kohta.

Projektide kontrollid liigituvad haldusmenetluslikuks kontrolliks, mille raames vaadatakse makse aluseks olevate tingimuste, sealhulgas toetuse saaja kohustuste, täitmist rakendusüksuses ning vastavalt kontrolli plaanile või *ad hoc* kohapealseks projekti järelkontrolliks toetuse saaja ja projekti partneri juures, sealhulgas projekti objektide või tegevuste asukohas.

Eelnõu §-s 24 sätestatakse kes keda kontrollib. Korraldusasutus kaasab vajadusel kontrolli läbiviimisse rakendusasutuse esindaja, kelle TATi alt on projekti toetatud, näiteks kui küsimus on TAT rakendamises.

Projektide elluviimise ja toetuse kasutamise kontrollimine on rakendusüksuse ülesanne. Korraldusasutus võib kontrollida ka toetuse saajat, et hinnata rakendusüksuse tööd.

Kontrollija määramisel või volitamisel tuleb arvestada erapooletuse nõudega, mistõttu kontrolli ei või teostada või selles osaleda ei või isik, kes tuleks taandada HMS § 10 alusel.

Kontrollijaks olev töötaja või ametnik peab toetuse saaja nõudmisel tõendama oma volitust, näiteks kui toetuse saaja kahtleb kontrollija õiguses toiminguid läbi viia. Seega peaks toetuse saaja juures kohapealset kontrolli tegev kontrollija kaasas kandma temale kontrolli teostamiseks volituse olemasolu tõendavat dokumenti. Eelkõige võib selline nõue tekkida haldusvälise isiku kontrollimisel.

Võrreldes STS2014_2020 ei nähta enam võimalust kontrollida asjaolusid lõppsaaja juures, kuivõrd tõendamise koormus on toetuse lõppsaajale vahendajal ehk toetuse saajal. Lõppsaajalt võib siiski küsida andmeid toetavas tegevuses osalemise asjaolude või lõppsaaja projektile toetuse andmise kohta. Ka kolmandalt isikult võib küsida projektiga seotud asjaolusid, kui ta on seotud projekti elluviimisega - näiteks teenuse saajana, töövõtjana, ehitajana, tarnijana, vms. Vastavalt ühissätete määrusele võib erandina kontrollida rahastamisvahendist garantii andmisel garantii aluseks oleva laenu andmise asjaolusid laenu andja juures, et tuvastada garantii andmise õiguspärasust.

Eelnõu §-ga 25 sätestatakse kontrollijate õigused kontrolli läbiviimiseks, sõltumata sellest, kas toimub haldusmenetluslik kontroll või kohapealne kontroll.

Eelnõus ei nähta ette erinevusi kontrollija õigustes, sõltuvalt sellest, kas toetuse saaja on haldusväline isik või mitte, sest makse eelduste täitmise tõendamise koormus ei erine sellest. See tähendab seda, et kui kontrollijale ei esitata tõendeid, mis veenaksid toetuse õiguspärasest väljamakse või toetuse saaja kohustuste täidetust, siis tagajärjeks on see, et toetuse maksmise eeldusi ei saa lugeda täidetuks. Eelnõus nimetatud kontrollija õigused on ammendavad vastavalt kontrollivajadusele, seega korrakaitseaduse üldmeetmete kasutamise õigusi ei ole vaja kontrollijatele anda.

Kui rakendusasutuse või rakendusüksuse ülesannete täitmise kontrollimisel ei ole võimalik tuvastada toiminguid, mis tõendaksid ülesande täitmist või nende nõuetekohast täitmist, siis antakse tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks ehk kontrollijal on õigus anda ülesande nõuetekohaseks täitmiseks soovitusi või määrata järeltoiminguid ehk konkreetseid parendustegevusi, vajadusel koos täitmise tähtajaga.

Eelnõu §-ga 26 kohustatakse kohapealse kontrolli läbiviimise kavatsusest kontrollitavale ette teatama ja etteteatamise aeg peaks olema mõistlik, arvestades hea halduse põhimõtteid¹³, selleks, et kontrollitav teaks oma aega planeerida. Kui kavandatakse ootamatut kohapealset kontrolli ja eeldatakse, et etteteatamine ei vasta kontrolli eesmärgile, siis sellest ette teatama ei pea.

Kohapealse kontrolli raames vaadatakse neid asjaolusid, milles pole võimalik veenduda e-toetuse keskkonna kaudu esitatud andmete ja dokumentide põhjal või soovitakse üle kontrollida, kas esitatud teave või dokumendid vastavad esitatule ja kajastuvad ka realselt. Kohapealse kontrolli käigus võib olla hõlpsam tuvastada toetuse saaja kohustuste täitmist, sh projekti tegevuste toimumist või edenemist ning toetuse andmise aluseks olevate tulemuste saavutamist, samuti teavitamisnõuete täitmist. Kohapealse kontrolli käigus võib vajadusel kontrollida e-toetuse keskkonna kaudu esitatud dokumentide originaalile vastavust.

HMS § 18 lõige 1 punkt 4 annab kaalutusõiguse kontrollakti koostamiseks, kuid lõikes 2 nähakse ette selle kohustuslikkus, sest vastavalt ühissätete määrusele peab olema tagatud piisav kontrollijalg ka läbiviidud kontrollide kohta ning piisavaks kontroll-jäljeks on kontrollakt.

Eelnõu §-ga 27 reguleeritakse auditeeriva asutuse ülesannete täitmist.

¹³ Euroopa Liidu lepingu artiklist 6, mis osutab põhiõiguste harta artikli 41 lõike 2 punktile a) tuleneb, et igal isikul on õigus, et teda kuulatakse ära enne kui tema suhtes rakendatakse üksikmeedet, mis võib teda kahjustada.

Lõikega 1 määratakse Rahandusministeerium auditeerivaks asutuseks.

Lõike 2 kohaselt tulenevad auditeeriva asutuse ülesanded ühissätete määrusest. Auditeeriva asutuse ülesandeks on muuhulgas korraldusasutuse juhtimis- ja kontrollisüsteemide ning sealhulgas korraldusasutuse juhtimis- ja kontrollisüsteemide hindamiseks rakendusasutuse ja rakendusüksuse tööprotsesside ühissätete määrusest tulenevate nõuetele vastavuse hindamine ja projektiauditite läbiviimine. Auditeeriv asutus juhindub oma ülesannete täitmisel muuhulgas rahvusvaheliselt tunnustatud auditeerimisstandarditest. Auditid tehakse auditistrateegia kohaselt valimi alusel. Auditeeriv asutus koostab auditite kohta iga-aastase koondarvamuse ehk ühissätete määruses nimetatud auditi arvamuse ja auditeerimise aastaruande ehk ühissätete määruses nimetatud kontrollaruande, mille esitab korraldusasutus arvepidamise ülesannetes Euroopa Komisjonile koos aasta kuluaruandega.

Euroopa Komisjon tugineb liikmesriigi esitatud kuluaruande ja maksetaotluste usaldusväärsuse, sh kulude abikõlblikkuse, hindamisel auditeeriva asutuse arvamusele. Auditeeriva asutuse tööd kontrollib Euroopa Komisjon.

Lõigetega 3–5 antakse auditi läbiviijale auditi läbiviimiseks vajalikud õigused. Auditeerib selleks volitatud ametnik. Auditeeriv asutus võib auditi läbiviimise teenusena sisse osta.

Lõike 6 kohaselt kehtestab auditi tegevusest selgema arusaamise eesmärgil auditite tegemise ja aruandluse, st audiitori iga-aastase koondarvamuse ja auditeerimise aastaruande koostamise korra Vabariigi Valitsus määrusega.

7. jagu

Finantskorrektsioon

Eelnõu §-ga 28 reguleeritakse finantskorrektsioonide tegemist. FKO tegemise üldine alus ja termin tuleneb ühissätete määrusest. FKO-ga vähendatakse või tühistatakse täielikult vastavalt rikkumise ulatusele või mõjule määratud toetus (väheneb ka sellele vastav omafinantseering). FKO tegemise üksikasjalikumad alused ja ulatus sätestatakse Vabariigi Valitsuse määrusega, et ühtlustada FKO-de tegemist ja muuta kaalutusõiguse kasutamine läbipaistvamaks. Peamiselt reguleeritakse selles määruses riigihangete seaduse rikkumise tagajärjed vastavalt EK finantskorrektsioonide tegemise juhisele¹⁴. Samuti nähakse ette protsendimäärad juhtudeks, kus rikkumise ehk kohustuse täitmata jätmise mõju ulatust ei ole võimalik üheselt määratleda, näiteks väljund- või tulemusnäitajate mittesaavutamisel, kestvuse nõude või teavitamiskohustuse rikkumisel. Kuna tegemist on avalik-õigusliku kahjuga ja selle tuvastamise alused tulenevad õigusaktidest, siis rahalise mõju väljaselgitamisel ei rakendu võlaõigusseaduse tähenduses kahju tuvastamise reeglid. Kui rikkumise ulatus on üheselt määratav, siis tuleb FKO teha konkreetse summa ulatuses.

Samuti reguleeritakse FKO tegemise lõppaeg. Toetuse saamisega seotud viimaseks kohustuseks võib olla, sõltuvalt projekti olemusest, kas dokumentide säilitamise kohustus või projekti sihtotstarbelise jätkuvuse tagamise kohustus (kestvuse nõue). Arvestades, et projektid võivad olla mitme-aastased, siis üksikjuhtumi puhul tuleb arvestada FKO tegemise aegumise reegleid, mis on reguleeritud Euroopa Liidu finantshuvide määruses, mille rakendamist abistavad mitmed kohtulahendid. Ebaseadusliku või väärkasutatud riigiabi tagasinõude aegumistähtaeg on kümme aastat riigiabi andmisest.

¹⁴ LISA KOMISJONI OTSUS, 14.5.2019, millega kehtestatakse suunised kohaldatavate riigihanke-eeskirjade rikkumise korral liidu rahastatavate kulude suhtes tehtavate finantskorrektsioonide kindlaksmääramiseks.

Kättesaadav:

https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/GL_corrections_pp_irregularities_anne_x_ET.pdf

Ebaseadusliku või väärkasutatud riigiabi tagasinõude menetlemisel lähtutakse konkurentsiseaduse §-s 42 sätestatust. Riigikogus menetluses oleva konkurentsiseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (.....SE) kohaselt kavandatakse luua konkurentsiseaduses edasiselt ebaseadusliku ja väärkasutatud riigiabi tagasinõude menetlemise juhtude tarbeks ühetaoline regulatsioon. Eelnõu punkti 5 kohaselt täiendatakse konkurentsiseaduse § 42 lõikega 7, mille kohaselt riigiabi andjal on õigus ebaseaduslik või väärkasutatud riigiabi tagasi nõuda kümne aasta jooksul. Tähtaeg hakkab kulgema päevast, kui riigiabi saajale anti ebaseaduslikku või väärkasutatud riigiabi kas üksikabina või abikava raames. Kavandatav aegumistähtaeg konkurentsiseaduses on analoogne nõukogu määruse (EL) 2015/1589, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 kohaldamiseks (ELT L 248, 24.09.2015, lk 9–29), artiklis 17 tooduga, mille kohaselt Euroopa Komisjonil on õigus abi tagasi nõuda kümne aasta jooksul. Seega olenemata sellest, kas abi ebaseaduslikkus või väärkasutus on tuvastatud Euroopa Komisjoni või riigisiselt riigiabi andja poolt, on riigiabi ebaseaduslikkuse või väärkasutuse tuvastamise juhtudel tagasinõude esitamise tähtajaks ühetaoliselt kümme aastat. Tähtaja kulgemine algab päevast, mil riigiabi saajale antakse ebaseaduslikku või väärkasutatud riigiabi kas üksikabina või abikava raames.

Eelnõu § 29 reguleerib FKO-ga tagasinõutud toetuse tagasimaksmist ja intressi kohaldamist. Intresside küsimist ühissätete määrus ette ei näe. Küll tuleb ühissätete määruse kohaselt nõuda viivist (viivisintressi) tähtaegselt tagastamata toetuselt.

Lisaks tuleb arvestada, et juhul, kui tagasinõutud toetus on tagastatud, sh loetakse tagastatuks tasaarveldamise tulemusel, ja hiljem tunnistatakse tagasinõude vaide või kohtumenetluse tulemusel kehtetuks, siis esialgse olukorra taastamiseks lisandub toetuse tagastamisel intress vastavalt riigivastutuse seaduse § 23 punktile 1¹⁵. Riigivastutuse seaduse rakendumine on kooskõlas Põhiõiguste harta artikli 41 lõikes 3 nimetatud põhimõttega, mis näeb ette kahjuhüvitamise kohustuse liidu õiguse, sealhulgas ühissätete määruse, kohaldamisel.

Lõike 1 kohaselt peab toetuse saaja toetuse tagasi maksma FKO-s näidatud summas ja tähtajaks. FKO-ga tagasi nõutud toetus tuleb tagastada FKO kehtima hakkamise päevast arvates 60 kalendripäeva jooksul, ebaseadusliku riigiabi ning riigiabi väärkasutamise tõttu tehtud tagasinõude korral 4 kuu jooksul. Viimase puhul ei saa tagasinõuet ajatada, sest kuni tagastamiseni kohaldub liitintress. FKO kui haldusakt hakkab kehtima vastavalt HMS § 61 lõikele 1 alates selle kättetoimetamisest koostoimes HMS § 62 lõike 2 punktiga 2, mille kohaselt tuleb haldusakt teha menetlusosalisele kättetoimetamisega teatavaks, kui varasem haldusakt tunnistatakse kehtetuks või muudetakse.

Lõikega 2 reguleeritakse juhtumit, kui FKO tehakse ebaseadusliku ja väärkasutatud riigiabi tagasinõudmise korral. Sellisel juhul juhindutakse tagasinõude korral konkurentsiseaduse §-s 42 sätestatust¹⁶, kui Euroopa Liidu õigusest ei tulene teisiti. Struktuuritoetuste andmise korral tuleb tähelepanelikult jälgida ka seda, et juhul kui samaaegselt ebaseadusliku või väärkasutatud riigiabi tuvastamise juhuga tuvastatakse ka struktuurifondide osas reeglite rikkumine, mis samuti toob kaasa toetuse tagasinõudmise, tuleb tagasinõudmisel juhinduda erinormide olemasolul nendes normides sätestatust. Toetus nõutakse tagasi koos intressiga vastavalt Nõukogu määruse (EÜ) nr 659/1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud

¹⁵ Vaata ka Riigikohtu halduskolleegiumi otsust 3-3-1-81-13, punktid 14-17.

¹⁶ Riigikogus menetluses on käesoleva eelnõu kooskõlastamise ajal konkurentsiseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõuSE

eeskirjad Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 kohaldamiseks (EÜT L 83, 27.03.1999, lk 1–9), artikli 14 lõikele 2, mille rakendamissätted on Komisjoni määruse nr 794/2004, millega rakendatakse nõukogu määrust (EÜ) nr 659/1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 kohaldamiseks (EÜT L 83, 27.03.1999, lk 1–9), artiklites 9–11. Samasisulist nõuet kajastab ka Euroopa Komisjoni teatis riigiabi reguleerivate õigusaktide täitmise tagamise kohta liikmesriikide kohtute poolt¹⁷ (edaspidi *kohtute teatis*), näiteks Euroopa Kohtu otsus C-277/00, millest tuleneb, et tagasinõudmise täielik eesmärk on täidetud, kui abi on tagastatud koos intressiga.

Ettevõtja turupositsiooni taastamiseks tuleb toetus tagastada koos liitintressiga ehk eelneval aastal kogunenud intressilt tuleb samuti tasuda intressi, millise rakendamise nõue tuleneb Euroopa Komisjoni määruse (EÜ) nr 794/2004 artiklist 11. Aluseks tuleb võtta toetuse maksmise ajal rakendatud Euroopa Liidu Teatajas avaldatud intressimäär, mille kinnitab Euroopa Komisjon oma teatises liikmesriigile kehtivate riigiabi tagastamise intressimäärade ja viite/diskontomäärade kohta¹⁸.

Toetus tuleb tagastada liitintressiga alates päevast, mil ebaseaduslik abi maksti välja ning intressi määraks tuleb võtta komisjoni riigiabi viite- ja diskontomäär. Liitintressi tuleb maksta kuni toetuse tagasimaksmiseni.

Tagasimaksmisele kuuluv riigiabi koos intressiga tuleb tagastada esimesel võimalusel, kuid hiljemalt nelja kuu jooksul FKO saamisest.

Ebaseadusliku riigiabi ning riigiabi väärkasutamise mõistete sisustamisel tuleb lähtuda konkurentsiseaduse § 42 lõigetes 1 ja 2 sätestatust. Ebaseaduslikult antud riigiabi juhtumiteks tuleb lugeda kõik uued abid, mis on kehtestatud vastuolus ELTL artikli 108 lõikega 3. Abi tuleb pidada ebaseaduslikuks ka juhtudel, kui abi on antud nn üldise grupierandi määruse alusel, kuid hilisemalt tuvastatakse, et määruses seatud tingimused ei olnud täidetud. Sellisel juhul on abi andmisel rikutud teatamiskohustust, mistõttu tuleb abi pidada ebaseaduslikuks. Abi väärkasutuseks tuleb lugeda konkurentsiseaduse § 42 lõikes 2 toodud mõiste määratluse kohaselt juhtumeid, kus on tuvastatud, et abi on kasutatud selle saaja poolt vastuolus komisjoni otsusega.

Mõistete sisustamisel on lähtutud nõukogu määruses (EL) 2015/1589 sätestatust (artikkel 1 punktid f ja g). Hanke tingimuste rikkumine või vara mittesihotstarbeline kasutamine ei pruugi kaasa tuua riigiabi väärkasutust konkurentsiseaduse mõistes, samas aga võib. Igal juhul kui tegemist on riigiabi andmisega, tuleks rikkumiste korral eraldiseisvalt hinnata ka võimalikku riigiabi ebaseaduslikust või väärkasutust. Väärkasutuse hindamisel tuleb lähtuda komisjoni otsuses toodust – kui abisaaja kasutab abi vastupidiselt positiivsele või tingimuslikule otsusele, on tegemist riigiabi väärkasutusega.

Lõikega 3 sätestatakse võimalus sama projekti raames rahaliste nõuete tasaarveldamiseks, teavitades sellest eelnevalt toetuse saajat. Tasaarveldamise võimaldamine vähendab

¹⁷ Kättesaadav <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:085:0001:0022:ET:PDF>

¹⁸ Näiteks 2013 kohta

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:402:0016:01:ET:HTML>

sissenõudmisega seotud halduskoormust ning vähendab riske tagasinõutud toetuse tagasisaamisel.

Lõike 4 kohaselt on toetuse saajal võimalik põhjendatud juhul taotleda rakendusüksuselt tagasimaksmise ajatamist, kui korraga maksmine seab toetuse saaja makseraskustesse. Ajatamise taotluses tuleb esitada põhjendused ehk faktilised asjaolud ja seosed nende vahel, mis veenavad makseraskustesse sattumist. Ebaseadusliku ja väärkasutatud riigiabi tagasinõude puhul ei ole ajatamine lubatud.

Ajatamisel tuleb tasuda intressi, sest ajatamise võimaldamise korral peab riik leidma ajutised vahendid uuele toetusele saajale toetuse välja maksmiseks, sest FKO alusel tagasimaksmisele kuuluv toetus on arvestuslikult kohustuste vaba ja rakendusüksus saab sellele summale teha uue rahastamisotsuse. Ka ajatamisel on käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud 60-ne päevane tagastamiseks antav aeg intressivaba. Ajatamisel kohaldatavat intressi ei rakendata eelnõu § 30 lõikes 2 nimetatud toetuse saajate puhul.

Intressimäär 3% aastas on seni ja võib eeldada ka eelnõu rakendamise ajal asjakohane arvestades Eesti Panga statistikat. Kui Euribori juhtub olema väiksem kui 0, siis kohaldav summeeritud protsendimäär ei või olla väiksem kui üks.

Lõike 5 kohaselt antakse rakendusüksusele õigus tunnistada kehtetuks toetuse tagastamise ajatamiskava, kui sellest ei peeta kinni. Kui ajatamisotsus tunnistatakse kehtetuks, rakendub lõike 1 kohane tagastamise kord. Kui kehtetuks tunnistamine jääb aega, mil lõike 1 kohane 60 päevane tagastamise tähtaeg on möödunud, siis arvestatakse viivist kuni toetuse lõpliku tagastamiseni. Soovitav on anda tähtjaks täitmata FKO võimalikult ruttu kohtutäiturile sundtäitmiseks, et tagada Euroopa Liidu finantshuvid.

Lõike 6 kohaselt kehtestatakse toetus tagasimaksmise ajatamise rakendamiseks täpsemad tingimused ja kord Vabariigi Valitsuse määruses. Täpsemate tingimuste ja korra all peetakse silmas näiteks seda, mis aja jooksul tuleb ajatamise taotlus esitada rakendusüksusele, sealjuures milliseid dokumente ja teavet tuleb esitada, millise aja peale võib ajatamist taotleda, kui ruttu peab rakendusüksus jõudma otsusele, kas ajatamist saab võimaldada ning milline on ajatamisotsuse muutmise kord.

Lõikes 7 nähakse ette tähtaegselt tagastamata toetuse korral FKO sundtäitmise andmise õigus. Sealjuures ka juhul, kui tagasinõuet ei ole võimalik lugeda tasutuks tasaarveldamise või tagasinõuet ei ole ajatatud. Enne FKO sundtäitmiseks esitamist tuleks toetuse saajale saata meeldetuletus tasumise tähtaja saabumisest ning informeerida nõude sundtäitmisele andmise kavatsusest, seejuures tuleks anda täiendav lühiajaline tähtaeg tagasimaksmisele kuuluv summa tasumiseks, kui see võiks olla tulemusi andev. Mida kauem sundtäitmisele andmisega viivitatakse, seda väiksem on võimalus tagasimaksmisele kuuluv toetus tagasi saada.

Eelnõu §-ga 30 reguleeritakse tähtaegselt tagastamata toetuse korral viivise kohaldumist, sõltumata sellest, kas FKO-s on märgitud selle kohaldumine või mitte (mis on siiski teavitamise eesmärgil asjakohane hoiatusena märkida). Tegemist on seaduse alusel kohaldumise korraga. Viivise arvestamise kord on sama, mis STS2014_2020-s. Ebaseadusliku ja väärkasutatud riigiabi tagasinõudmisel rakendub kuni toetuse tagastamiseni liitintress vastavalt konkurentsiseaduse § 42 lõikes 5 sätestatule (Riigikogus menetluses on käesoleva eelnõu kooskõlastamise ajal konkurentsiseaduse muutmise ja

sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõuSE) ning viivist ei rakendata.

Lõike 1 kohaselt arvestatakse ja tasutakse viivist tagasimaksmisele kuuluva summa jäägilt iga tagasimaksmisega viivitatud kalendripäeva eest. Viivise tasumise kohustus on kookõlas ühissätete määrusega, mis näeb ette kohustuse maksta viivist, kui hilinetakse tagasi nõutud toetuse tagastamisel. Viivise suuruse määramisel on arvesse võetud muude sarnaste avalik-õiguslike kohustuste (näiteks maksukorraldusseaduse § 117 kohane intressimäär) suurust.

Lõikes 2 sätestatakse erand viivise arvestamisele. Erandina ei nõuta viivist riigiasutuste vahelises suhtes - st kui toetuse tagasimaksmisega viivitab riigiasutus või eraõiguslik juriidiline isik, kes täidab eelnõu tähenduses rakendusüksuse või rahastatavate tegevuste elluviija ülesandeid, sellisel juhul on tegemist sisuliselt riigieelarve kuluga, millele peab riigieelarvest katte leidma. Erand ei kohaldu, kui riik peab ülesande täitja vea tõttu maksuma viivist Euroopa Komisjonile. Seni ei ole riik viivisesse sattunud.

Lõikes 3 sätestatakse võimalus põhjendatud erandjuhul vähendada viivise protsenti kuni 50 protsenti tagasimaksmise tähtpäevast arvates korraldusasutuse nõusolekul. Viivise vähendamine võib olla põhjendatud näiteks juhul, kui toetuse tagasimaksmisega viivitusse sattumisel esinevad erakorralised, *force majeure* olukorrale vastavad asjaolud või kui toetuse saaja on valmis tagasimaksmisele kuuluva toetuse tagastama korraga, kuid viivise summa on tagasimaksmise hetkel eproportsionaalselt suur võrreldes tagasimaksmisele kuuluva põhisumma suurusega.

Lõikes 4 sätestatakse kord, millises järjestuses loetakse nõuded täidetuks.

8. jagu

Vaidemenetlus

Eelnõu § 31 lõike 1 kohaselt on vaidemenetluse läbimine kohustuslik korraldusasutuse, rakendusasutuse või –üksuse otsuse või toimingu vaidlustamise puhul. Tegemist on HMS erisusega, sest HMSi kohaselt on isikul võimalus valida, kas esitada vaie haldusorganile või pöörduda kaebusega kohtusse. Kas taotlejal või toetuse saajal on vaide esitamise õigus, tuleneb haldusmenetluse seadusest ja kohtupraktikast. Vaideõiguse suhtes eelnõu erikorda ette ei näe. Vaidemenetluse läbimise kohustuslikkus ei laiene lõppsaajale.

Kohustuslik vaidemenetlus täidab õiguspoliitilisi eesmärke nagu õiguskaitsefunktsioon, halduse enesekontroll ning halduskohtute töökoormuse vähendamine. Kohustuslik vaidemenetlus on mõistlik, sest aastate 2017–2020 vaiete statistika alusel¹⁹ on kohustuslik vaidemenetlus võimaldanud nii haldusorganil tehtud vigu parandada kui ka selgitada kaebajatele täiendavalt otsustamisel tähtsust omavaid asjaolusid, mis omakorda on vähendanud halduskohtute töökoormust. Vaidemenetluses erimeelsuste lahendamine hoiab üldiselt kokku nii menetlusosaliste aega ning kohtuvaidlustele kuluvaid rahalisi vahendeid, arvestades, kui pikaajaliseks võib vahel kujuneda vaidlus kohtus.

Lõike 2 kohaselt lahendatakse vaie kolmekümne kalendripäeva jooksul selle vastuvõetavaks lugemisest ehk alates päevast, mil ei esine HMS § 79 kohaseid vaide tagastamise aluseid.

¹⁹ Vaideid rahuldati 18,5% ja rahuldamata jäeti 70,6%. Kohtusse kaevati edasi nendest 17,3%, millest omakorda 68,7% olid seotud hangetega.

30-päevane vaide lahendamise tähtaeg on erand HMS § 84 nimetatud 10-päevasele vaide lahendamise tähtajale. Vaide läbivaatamise aega võib HMS § 84 kohaselt 30-päeva võrra pikendada. Vaideotsuse tegemise tähtaja ületamisel tuleb arvestada, et vaide esitajal on halduskohtumenetluse seadustiku § 47 lõike 3 kohaselt õigus esitada kaebus kohtusse ühe aasta jooksul, kui vaideotsuse tegemisega on õigusvastaselt viivitatud. Õigusvastasust võib välistada see, kui vaide esitaja on vastavalt HMS §-le 41 teavitatud otsuse tegemiseks vajaminevast täiendavast tähtajast. Valet lahendav haldusorgan võib HMS § 81 alusel haldusakti täitmise peatada. Seega vaide esitamine otsuse täitmist automaatselt ei peata.

Eelnõu § 32 näol on tegemist vaidealluvuse eranditega HMS § 71 lõike 2 ja § 73 suhtes. Eelnõuga antakse rakendusasutuse ülesannet täitvale asutusele õigus teha vaideotsuseid, kui see puudutab taotluse rahuldamata jätmist. Rakendusasutusele esitatakse vaie rakendusüksuse kaudu. Rakendusüksusel tuleb vaie edastada rakendusasutusele HMS § 80 lõike 1 kohaselt 7 päeva jooksul, va kui on vaja HMS § 78 lõike 1 kohaselt kõrvaldada puudused 10 päeva jooksul. Rakendusüksus võib otsustada, et nõustub vaidega ja muudab vaidlustatavat otsust või tühistab selle, mille tulemusel langeb vaide ese ära ning valet ei peagi rakendusasutusele kui vaideorganile edastama, sest HMS §-de 64 ja 65 kohaselt on otsuse tegijal õigus tunnistada esialgne otsus kehtetuks või HMS § 44 alusel uuendada menetlust ja teha HMS § 54 kohaselt uus otsus. Kui rakendusüksus ise vaidlustatavat otsust ei muuda või tunnistab kehtetuks, siis ta edastab vaide rakendusasutusele. Rakendusasutusel on vaide lahendamiseks 30 kalendripäeva, mida võib vajadusel pikendada.

Rakendusüksuseks olev asutus võib olla vaide lahendajaks, kui ta on täidesaatva riigivõimu asutus või riigivara seaduse § 3 punkti 8 tähenduses riigi sihtasutus. Eraldi vajab märkimist asjaolu, et kui korraldusasutuseks olev asutus täidab ka rakendusüksuse ülesandeid, täidab ta neid eelnõu § 6 lõike 3 kohaselt korraldusasutusena, seega vaidlustatakse rakendusüksuse ülesannetes tehtud korraldusasutuse otsust.

3. peatükk **Interreg programmide elluviimine**

Eelnõu 3. peatükis sätestatakse Interreg programmide väljatöötamise ja elluviimise põhimõtted, sest nende programmide elluviimine erineb teatud määral rakenduskava elluviimisest. Kui rakenduskava elluviimine on ühe liikmesriigi põhine, siis Interregi programmid koostatakse ja viiakse ellu koostöös konkreetses Interreg programmis osalevate riikidega.

Võrreldes perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seadusega on Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgi programmide ja Euroopa Liidu naabruspoliitika rahastamisvahendi piiriülese koostöö programmide koostamine ja elluviimine koondatud ühte peatükki, sest ka liidu õiguses reguleeritakse neid uudsena ühes määruses. Käesoleva seaduse eelnõus nimetatakse nii Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgi programme kui ka naabruspoliitika rahastamisvahendi piiriülese koostöö programme ühise nimetusega Interreg programm või Interreg programmid.

Perioodil 2021–2027 osaleb Eesti järgmistes Interreg programmides:

1. Piiriülene: Eesti–Läti programm, Eesti–Vene programm, Kesk–Läänemere programm
2. Riikidevaheline: Läänemerepiirkonna programm
3. Piirkondadevahelised: *Interreg Europe*, *Urbact*, *Espon*, *Interact*

Eelnõu §-ga 33 sätestatakse Rahandusministeeriumi pädevus Interreg programmi koostamisel ja kinnitamisel.

Lõikega 1 määratakse Rahandusministeeriumi ülesandeks pidada läbirääkimisi Euroopa Komisjoniga, Interreg programmis osalevate riikidega ja asjaomaste asutustega ning sõlmida Eesti riigi nimel programmi elluviimiseks vajalikke kokkuleppeid.

Lõikes 2 sätestatakse, et Vabariigi Valitsus kinnitab valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul, et Eesti on nõus Interreg programmi kohaselt riikide koostöök. Interreg programmi koostamine käib riigisisest käsikäes riigi eelarvestrateegia koostamisega, sest Interregi programm sisaldab andmeid nii programmi kogumahu kohta kui ka Eesti poolt eraldatud, sh tehnilise abi, Interreg programmi kaasfinantseerimise vahendite summat.

Vabariigi Valitsus kinnitab, et koostatud programm on Eesti hinnangul valmis esitamiseks Euroopa Komisjonile. Interreg programm läbib riigisisese kinnitamisprotsessi ka teistes programmis hõlmatud riikides vastavalt konkreetse riigi õigusele. Kui kõik riigid on vastava Interreg programmi kinnitanud, esitab selle Euroopa Komisjonile kinnitamiseks programmis see liikmesriik, kus asub programmi korraldusasutus. Seega tuleb kõikide programmis osalevate liimesriikide nimel esitada Eestil Euroopa Komisjonile Eest–Läti programm ja Eesti–Vene programm, sest nende programmide korraldusasutus asub Eestis. Euroopa Komisjon hindab programmi kooskõla ühissätete määruse, ETK määrusega. Komisjon võib enne kinnitamist teha tähelepanekuid ja küsida programmi kohta täpsustavat infot.

Lõikes 3 sätestatakse, et kui korraldusasutus hakkab asuma Eestis, siis esitab Interreg programmi Euroopa Komisjonile Rahandusministeerium. Programmi esitab Euroopa Komisjonile selle riigi asutus või isik, kus hakkab asuma programmi korraldusasutus. Programmi ei esitata Euroopa Komisjonile enne, kui kõik programmis osalevad riigid on kinnitanud, et nad on programmis kokkulepitud sisuga nõus, mis võib mh hõlmata ka programmis osalevate riikide finantsilisi kohustusi programmi elluviimisel.

Lõikes 4 sätestatakse, et ETK määruse artikli 9 lõigete 4 ja 5 kohase ning sama määruse artikli 5 kohase vahendite jaotused ETK määruse artikli 3 lõike 1 ja 2 nimetatud komponentide vahel otsustab valdkonna eest vastutav minister ning esitab sellekohase teabe Euroopa Komisjonile.

Vastavalt ETK määruse artiklile 9 annab Euroopa Komisjon igale liikmeriigile teada aastate lõikes tema ERFi osa piiriülese koostöö ja riikidevahelise koostöö jaoks mõeldud üldsummast. Euroopa Komisjoni edastatud summa tuleb liikmesriigil nende Interreg programmide (täpsemalt piiriülese koostöö programmide ja riikidevahelise koostööprogrammide), milles liikmesriik osaleb, vahel ära jagada.

Lõikes 5 sätestatakse, et valdkonna eest vastutav minister otsustab ETK määruse artikli 12 lõikes 3 nimetatud toetuse kandmise ETK määruse artikli 3 lõike 1 punktis a nimetatud piiriülese koostöö programmidele.

Üks Interreg piiriülese koostöö programmidest (Eesti–Vene programm), milles Eesti osaleb, on Euroopa Liidu välispiirile suunatud programm, milles osalevad Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni piiriäärsed regioonid. Kui seda programmi ETK määruse artikli 4 toodud põhjustel ei rakendata, siis on liikmesriigil, st Eestil, õigus nimetatud ERFi toetus, mis oli

kavandatud Eesti–Vene programmile, kanda teistele Interreg piiriülese koostöö programmidele, milles Eesti osaleb.

Lõikes 6 antakse valdkonna eest vastutavale ministrile volitus allkirjastada Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr ... artiklis 59 lõike 4 punktis a nimetatud rahastamisleping Euroopa Komisjoniga ja partnerriigiga (st Vene Föderatsiooniga) või sama lõike punktis b nimetatud rakendamisleping. Selleks, et rakendada Interregi programmi ka riigis, mis ei ole Euroopa Liidu liikmesriik, tuleb Euroopa Komisjoni ja riigi, kes ei ole Euroopa Liidu liikmesriik vahel sõlmida rahastamisleping kooskõlas määruse (EL, Euratom) [koondfinantsmäärus] [artikli 112 lõikega 4]. Asjaomase Interregi programmi korraldusasutuse asukohariigiks olev liikmesriik võib samuti rahastamislepingule alla kirjutada või allkirjastada rakenduslepingu, mis sõlmitakse Interregi programmis oleva riigiga, kes ei ole Euroopa Liidu liikmesriik. Antud volitusnorm ministrile puudutab Eesti–Vene programmi.

Eelnõu §-s 34 määratakse Interreg programmi rakendamisega seotud ülesannete täitjad.

Lõikes 1 sätestatakse, et Rahandusministeerium täidab Interreg programmi elluviimisel seotud liikmesriigi ülesandeid.

Lõigetega 2 ja 3 reguleeritakse Interreg programmi korraldusasutuse ja ühise sekretariaadi ülesannete täitmist. Kui Interreg programmis osalevad riigid lepivad kokku, et programmi korraldusasutus asub Eestis, siis määrab valdkonna eest vastutav minister oma käskkirjaga Rahandusministeeriumi valitsemisasutuse, kes hakkab täitma korraldusasutuse ülesandeid. Kui Interreg programmi korraldusasutus loob ühise sekretariaadi, kes abistab korraldusasutust ja seirekomisjoni nende ülesannete täitmisel, siis määrab valdkonna eest vastutav minister oma käskkirjaga Rahandusministeeriumi valitsemisasutuse, kes hakkab ühise sekretariaadi ülesandeid täitma. Muu hulgas teavitab ja selgitab sekretariaat toetuse taotlejatele Interreg programmi raames toetuse saamise võimalusi ja abistab toetuse saajaid projekti elluviimisel oma pädevuse piires. Sekretariaat teenindab kõikide konkreetsetesse Interreg programmi hõlmatud riikide toetuse taotlejaid toetuse taotlemisel ja toetuse saajaid projektide rakendamisel (näiteks Eesti–Läti programmi 2021–2027 sekretariaat hakkab teenindama nii Eesti kui ka Läti taotlejaid ja toetuse saajaid; Läänemere piirkonna programmi sekretariaat teenindab nii programmi liikmesriikide toetuse taotlejaid ja toetuse saajaid kui ka Norra, Valgevene ja Venemaa taotlejaid ja toetuse saajaid), Interreg Europe programmi sekretariaat teenindab kõikide Euroopa Liidu liikmesriikide toetuse taotlejaid ja toetuse saajaid, ning lisaks veel programmis osalevate riikide nagu Norra ja Šveits toetuse taotlejaid ja toetuse saajaid.

Lõikes 4 sätestatakse, et kui Eestis asuv korraldusasutus loob info- või kontaktpunkti, siis võib korraldusasutus sõlmida halduskoostöö seaduses sätestatud korras halduslepingu info- või kontaktpunkti või harukontori loomiseks ning selle õiguste ja kohustuste määramiseks.

Juriidilisile isikule, kellega haldusleping sõlmitakse, delegeeritakse teatud korraldusasutuse või sekretariaadi ülesanded. Halduslepingus määratletakse täpsemalt info- või kontaktpunkti ülesanded ning vastutus ning nende rahastamine.

Lõikes 5 määratakse Rahandusministeerium auditeerivaks asutuseks. Auditeeriv asutus täidab EL õigusaktidest ja käesolevast seadusest tulenevaid auditeeriva asutuse ülesandeid.

Lõikes 6 sätestatakse, et käesoleva paragrahvi lõikeid 2–5 rakendatakse juhul, kui Eesti täidab EL määrustes nimetatud korraldusasutuse, sekretariaadi või auditeeriva asutuse ülesandeid. Eesti osaleb mitmetes Interreg programmides, mille programmiasutused asuvad teises liikmesriigis. Kui programmiasutused asuvad teises liikmesriigis, siis on vastava liikmesriigi vastutada ja korraldada, millised asutused või organisatsioonid programmiasutuste ülesandeid täitma hakkavad. Eestis asuvad Eesti-Läti ja Eesti-Vene programmide programmiasutused, seega tuleb Eestis ka määrata, millised asutused või organisatsioonid programmiasutuste ülesandeid täitma hakkavad.

Lõikes 7 Kui toetuse saaja ja partneri abikõlblikke tegevusi ja kulusid ei kontrolli Interreg programmi korraldusasutus kogu programmi alal, siis peab iga Interreg programmiga hõlmatud riik määrama oma riigis asutuse või isiku, kes kontrollib riigis registreeritud toetuse saaja ja partneri abikõlblike tegevuste ja kulude üle. Vastava asutuse määrab sellisel juhul vastava valdkonna eest vastutav minister. Ministri poolt määratud kontrollija kontrollib Eestis registreeritud toetuse saajate ja partnerite abikõlblikke kulusid.

Lõikes 8 sätestatakse, et kui Eestis mitteasuv korraldusasutus loob Eestisse info- või kontaktpunkti, siis täidab info- või kontaktpunkti ülesandeid valdkonna eest vastutava ministri käskkirjaga määratud Rahandusministeeriumi valitsemisasutus. Oma ülesannete paremaks täitmiseks võivad Interreg programmi korraldusasutused luua info- või kontaktpunktid ka teistesse programmis osalevatesse riikidesse. Sellisel juhul palub vastava Interreg programmi korraldusasutus nimetada või määrata konkreetsel riigil, kuhu info- või kontaktpunkt soovitakse luua, asutus või organisatsioon, kes antud riigis info- või kontaktpunkti ülesandeid täitma hakkab. Näiteks Kesk-Läänemere 2014–2020 programmi, mille korraldusasutus asub Soomes, infopunkt Eestis on RTK-s.

Lõikes 9 reguleeritakse olukorda, kus liikmesriik, st Rahandusministeerium, on ise kohustatud looma oma riigis vastava Interreg programmi sujuvamaks rakendamiseks info- või kontaktpunkti, siis määrab valdkonna eest vastutav minister oma käskkirjaga, et info- või kontaktpunktiks on kas Rahandusministeeriumi valitsemisasutus või valdkonna eest vastutava ministri halduskoostöö seaduse tähenduses halduslepinguga volitatud muu juriidiline isik. Näiteks on Urbact 2014-2020 programmi Urbacti kompetentsikeskuseks Tartu Ülikool, mille geograafia osakond on peamiseks regionaal- ja linnaarengu valdkonna teadus- ja kompetentsikeskuseks Eestis.

Kui info- või kontaktpunkti ülesanded volitatakse juriidilisele isikule, siis lepatakse ülesande täitmise tingimused ja eelarve kokku halduslepingus.

Lõikes 10 sätestatakse, et kui lõigetes 4 ja 9 nimetatud juhtudel sõlmitakse haldusleping, siis ei kohaldata halduskoostöö seaduse § 5 lõikeid 2 ja 3, § 6 lõikeid 1 ja 2, § 13 ning § 14 lõikeis 1 ja 3. Kuna tegemist on korraldusasutuse või sekretariaadi ülesannete osalise delegeerimisega info- või kontaktpunktile, siis sõlmitavale halduslepingule ei tule kohaldada eelnõus viidatud halduskoostöö seaduse sätteid, kuivõrd puudub vajadus teha ülesannete täitja valikuks avalik konkurss või riigihange.

Lõigetes 11–12 sätestatakse, et Interreg programmi seirekomisjoni, juhtkomitee ja audiitorite rühma Eesti liikmed nimetab oma käskkirjaga valdkonna eest vastutav minister või otsustab selle ministri poolt volitatud ametnik.

Seirekomisjoni ja juhtkomiteesse kuuluvad programmis osalevate riikide esindajad. Seirekomisjon jälgib programmi elluviimise edenemist ja valib rahastamiseks välja projektid. Seirekomisjon võib projektide valimiseks luua juhtkomisjoni.

Auditeerivat asutust abistab ja toetab tema ülesannete täitmisel audiitorite rühm, kuhu

kuulub esindaja igast Interreg programmis osalevast riigist. Iga esindaja kohus on esitada oma riigis registreeritud toetuse saajate, partnerite ja programmi elluviimise korraldajate tehtud kulutuste kohta andmeid, mida auditeerimisasutusel on vaja hinnangu andmiseks.

Lõikes 13 sätestatakse selguse mõttes, et korraldusasutuse, auditeeriva asutuse ja kontrolli läbiviiva asutuse või isiku ülesannete täitmine lõpeb ühissätete määrusest, ETK määrusest ja muudest õigusaktidest tulenevate kohustuste lõppedes.

Eelnõu §-ga 35 sätestatakse toetuse andmist ja kasutamist. Toetuse andmise tingimuste nõuded ja tingimused toetuse taotlemiseks ning kasutamiseks, kulude abikõlblikuks arvestamiseks ja toetuse maksmiseks ning toetusest rahastatud objektide tähistamise ja Euroopa Liidu osalusele viitamise nõuded ja kord kehtestatakse kooskõlas Euroopa Liidu ja riigisiseste õigusaktidega ja programmi seirekomisjoni poolt heaks kiidetud programmi juhendiga ning toetuslepingus või toetuse andmise otsuses kehtestatuga.

Toetuse andmise ja kasutamisel arvestatakse ühissätete määruses, ETK määruses, käesolevas seaduses ja nende alusel antud määrustes sätestatud, samuti nende rakendamise juhendeid, Interreg programmi seirekomisjoni otsuseid ja muudes õigusaktides sätestatud, millega tuleb toetuse andmisel ja kasutamisel arvestada

Eelnõu § 36 lõige 1 hõlmab taotleja ja partneri üldist selgitamiskohustust. Eestis asuv taotleja ja partner peavad tõendama Rahandusministeeriumi nõudmisel, et nad vastavad Interreg programmis või seirekomisjoni otsustes sätestatud tingimustele. Samuti tuleb neil esitada täiendavat teavet ja dokumente.

Vastavalt konkreetse Interreg programmis kokkulepitule on osaleva riigi kohustus esitada programmi vastavale asutusele vajalik informatsioon oma riigis registreeritud taotleja ja partneri kohta või kontrollida ise ning kinnitada riigis registreeritud toetuse taotleja või partneri vastavust Interreg programmis või seirekomisjoni otsustes sätestatud abikõlblikkuse reeglitele, kui Interreg programmi korraldusasutusel või sekretariaadil ei ole seda võimalik ise teha. Eesti taotlejate ja partnerite puhul teeb seda Rahandusministeerium. Kui riiklikest registritest või muudest avalikest andmeallikatest ei ole võimalik saada ammendavat informatsiooni taotleja või partneri kohta, tuleb see taotlejal või partneril esitada nõudmisel Rahandusministeeriumile.

Lisaks taotleja ja partneri nõuetele vastavuse kontrollimisele peab Rahandusministeeriumil olema võimalik kontrollida või täpsustada taotleja või partneri poolt taotluses esitatud informatsiooni. Ka sellisel juhul tuleb taotlejal ja partneril esitada Rahandusministeeriumile nõudmisel täiendavat teavet või dokumente.

Lõige 2 kohustab valdkonna ministeeriumit, selle allasutust ja Riigikantseleid esitama Rahandusministeeriumi nõudmisel oma valdkonna pädevusele vastava arvamuse. Taotluste menetlemisel on vaja seirekomisjonis osalevatel riikide esindajatel anda hinnang taotlusele. Taotluse sisu hindamisel võib olla vajalik saada ka vastava valdkonna ministeeriumi või selle asutuse aramus.

Lõige 3 viitab §-le 12, mida kohaldatakse taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse motiveerimisel.

Lõige 4 viitab § 13 lõikele 1, mida kohaldatakse ärakuulamisel.

Eelnõu § 37 viitab käesoleva seaduse §-le 18. Ka Interreg programmide dokumentide säilitamisele kohaldatakse §-s 18 sätestatut.

Eelnõu § 38 lõige 1 kordab üle § 19 lõikes 1 sätestatu ühe erandiga. Paragrahv 38 lõikes 1 viidatakse §-s 34 nimetatud ülesannete täitjatele.

Lõige 2 kordab üle § 19 lõikes 2 sätestatut.

Lõige 3 kordab üle § 19 lõikes 4 sätestatud mõningate eranditega, arvestades Interreg programmide elluviimisel kasutatavaid termineid ja rakendussüsteemi. Näiteks on kasutatud termini „rakendusasutus“ asemel terminit „korraldusasutus“ ja termini „rakenduskava“ asemel terminit „programm“. Lisaks sätestatakse, et Rahandusministeerium või korraldusasutus võib läbi viia ka uuringuid või analüüse, mis ei ole otseselt seotud konkreetse Interreg programmi hindamisega. Näiteks kui Rahandusministeerium soovib läbi viia uuringu mõnes Interreg programmis, mille korraldusasutus ei asu Eestis, Eesti partnerite rahulolu või projektide taotlemisel või elluviimisel esinevate kitsaskohtade kohta või projektis saavutatud tulemuste kohta.

Lõige 4 kordab üle § 19 lõikes 5 sätestatu Interreg programmile iseloomuliku erandiga, termini „rakendusasutus“ asemel kasutatakse terminit „korraldusasutus“. Lisaks kohustatakse toetuse saajat ja partnerit avaldama uuringu- või analüüsi läbiviijale teavet toetuse andmise tingimuste kohase toetuse kasutamise ja projekti tulemuse kohta, kui Rahandusministeerium või korraldusasutus seda nõuavad. Näiteks kui Rahandusministeerium või korraldusasutus on tellinud analüüsi- või uuringu, mille tulemisel soovitakse teada projektide elluviimisel esinenud kitsaskohti, et uuringu – või analüüsi tulemusi kasutada uue põlvkonna Interreg programmide väljatöötamisel.

Eelnõu § 39 lõige 1 viitab käesoleva seaduse §-le 2, mida kohaldatakse toetuse taotlemise ja andmisega seotud andmete avalikustamisel. Interreg programmides, mille korraldusasutus asub Eestis, kohaldatakse § 20 lõikeid 1–2 ja 5–8. Sama lõige nimetab ära Interreg programmide rakendamisega seotud erisused §-st 20, mis on toodud § 39 lõigetes 2-4.

Lõige 2 kordab üle § 20 lõiget 3 Interreg programmide rakendamisega seonduva erisusega. Sätte viimane lause viitab otse Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) nr .../2021 artiklile 45 (CPR määrus) ja Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) nr .../2021 artiklile 35 (ETK määrus).

Lõige 3 kordab üle § 20 lõiget 4 Interreg programmide rakendamisega seonduva erisusega. Lõikes 3 viidatakse Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) nr .../2021 artiklile 36 (ETK määrus).

Eelnõu § 40 kordab §-s 21 sätestatut, kuid mõningate erisustega.

Lõige 1 kordab § 21 lõiget 1, kuid „toetuse haldamise keskkond“ on asendatud väljendiga „toetuse keskkond“.

Lõige 2 kordab § 21 lõiget 3, kuid väljend „registri e-toetuste keskkond“ on asendatud väljendiga „toetuste keskkond“.

Lõige 3 kordab § 21 lõiget 4, kuid käesolev lõige 3 viitab seaduse § 34 lõigetes 2-5 nimetatud ülesannete täitjatele.

Lõige 4 sätestab, et käesolevas paragrahvis nimetatud andmekogu põhimääruse ja kasutamise korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister oma määrusega.

Lõiked 5 ja 6 kordavad § 21 lõikeid 6 ja 7.

Eelnõu § 41 lõige 1 kordab § 23 lõikes 1 sätestatud, kuid seda lõiget on kohandatud ja täiendatud seoses Interreg programmide rakendamise seotud erisustega. Lõikele on juurde lisatud „Programmi juhendis, toetuselepingus....“.

Lõiked 2 ja 3 kordavad § 24 lõikeid 4 ja 5.

Lõige 3 kordab § 24 lõiget 3 teatavate erisustega. Kontrollijal on käesoleva seaduse § 25 lõikes 1 ja lõike 2 punktides 1 ja 3 nimetatud õigused.

Eelnõu § 42 lõige 1 sätestab, et Rahandusministeerium täidab ühissätete määrusest ja ETK määrusest tulenevaid auditeeriva asutuse ülesandeid.

Auditeeriva asutuse ülesandeks on muuhulgas korraldusasutuse juhtimis- ja kontrollisüsteemide ning sealhulgas korraldusasutuse juhtimis- ja kontrollisüsteemide nõuetele vastavuse hindamine ja projektauditite läbiviimine. Auditeeriv asutus juhindub oma ülesannete täitmisel muu hulgas rahvusvaheliselt tunnustatud auditeerimisstandarditest. Auditeeriv asutus koostab auditite kohta iga-aastase koondarvamuse ehk ETK määrusest nimetatud audit arvamuse ja auditeerimise aastaruande, mis esitatakse Euroopa Komisjonile. Auditeeriv asutus lähtub ühissätete määruses nimetatud auditeerimise strateegiast. Lisaks juhib Interreg programmi auditeeriv asutus audiitorgrupi liikmete tööd, kes toetavad auditeerivat asutust tema ülesannete täitmisel.

Lõige 2 kordab § 27 lõiget 3, kuid teeb viite § 34 lõigetele 2–4 ja 7–9 nimetatud asutustele.

Lõige 3 viitab § 27 lõikele 5, mille kohaselt auditeeriva asutuse, auditeerimise strateegia, auditiarvamuse ja iga-aastase kontrollaruande koostamise korra kehtestab Vabariigi Valitsus oma määrusega. Ühes ja samas määruses kahestatakse nii rakenduskava kui ka Interreg programme puudutav kord.

Eelnõu § 43 kohaselt tuleb finantskorrektsiooni otsuse tegemisel võtta aluseks Interreg programmis kehtestatud finantskorrektsiooni tegemise kord. Finantskorrektsiooni tegemise kord võetakse aluseks kõikide konkreetsetes Interreg programmis osalevate toetuse saajate ja partnerite, hoolimata millisest riigist toetuse saaja või partner pärit on, finantskorrektsiooni tegemisel.

Eelnõu § 44 reguleerib vaidemenetlust.

Lõike 1 kohaselt on isikul kohustus läbida vaidemenetlus enne, kui ta esitab kohtule kaebuse. Sarnaselt §-le 31 on kohustuslik vaidemenetlus mõistlik, sest see võimaldab haldusorganil tehtud vigu parandada ja selgitada täiendavalt otsustamisel tähtsust omavaid asjaolusid. Vaidemenetluses erimeelsuste lahendamine hoiab üldiselt kokku nii menetlusosaliste aega ning kohtuvaidlustele kuluvaid rahalisi vahendeid, arvestades, kui pikaajaliseks võib vahel kujuneda vaidlus kohtus.

Lõige 2 kordab § 13 lõikes 2 sätestatu üle ühe erandiga. Paragrahv 46 lõikes 2 viidatakse §-s 47 nimetatud vaideorganitele.

Eelnõu § 45 määrab vaideorganid, kes peavad lahendama vaide.

Lõike 1 kohaselt peab korraldusasutuse või toimingu peale esitaud vaide lahendama korraldusasutuseks olev asutus

Lõike 2 kohaselt peab kontrollija otsuse või toimingu peale esitatud vaide lahendama kontrollijaks olev asutus.

4. peatükk

Siseturvalisuspoliitika rakenduskavade koostamine ja elluviimine

Sisejulgeolekufondi, Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi ning piirihalduse ja viisade rahastu rakenduskavade (*siseturvalisuspoliitika rakenduskavad*) elluviimine toimub sarnastel alustel 2. peatükis kirjeldatud ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava elluviimisega. Peatükis 4 on toodud üksnes erisused eelnõu peatükkidest 1 ja 2. Erisused tulenevad sellest, et Sisejulgeolekufondi, Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi ning piirihalduse ja viisade rahastu kuuluvad teise poliitikavaldkonda ning eelnimetatud fondide eesmärgid ja elluviimist reguleerivad samuti eraldiseisvad Euroopa Liidu õigusaktid. Siiski on eelnõu eesmärgiks tagada Euroopa Liidu fondide riigisisene haldamine võimalikult koordineeritult ja ühtlustatult.

Eelnõu §-s 46 sätestatakse Siseministeeriumi pädevus siseturvalisuspoliitika rakenduskavade koostamisel ja kinnitamisel, kuivõrd Sisejulgeolekufondi, Varjupaiga- ja Rändefondi ning piirihalduse ja viisade rahastu valdkonna eest vastutavaks ministeeriumiks on Siseministeerium.

Lõikega 1 määratakse Siseministeeriumi ülesandeks pidada läbirääkimisi Euroopa Komisjoniga, ministeeriumitega ja Riigikantseleiga ning koostada siseturvalisuspoliitika rakenduskavad.

Lõikes 2 sätestatakse, et Vabariigi Valitsus kinnitab Siseministeeriumi ettepanekul siseturvalisuspoliitika rakenduskavad ning Siseministeerium esitab kinnitatud rakenduskava Euroopa Komisjonile heakskiitmiseks.

Rakenduskavade muudatusettepaneku valmistab Vabariigi Valitsusele heakskiitmiseks ette Siseministeerium. Muutmine algatatakse, kui seda peab vajalikuks Vabariigi Valitsus, Siseministeerium, rakenduskava seirekomisjon või Euroopa Komisjon. Muudatused lepatakse kokku asjasse puutuvate ministeeriumitega. Siseministeerium peab vajadusel eelnevalt Euroopa Komisjoniga läbirääkimisi. Vabariigi Valitsusele esitatakse rakenduskavade muudatuste kinnitamise eelnõud, kui ühissätete määrusest tulenevalt on seirekomisjon rakenduskavade muudatused heaks kiitnud. Siseministeerium esitab rakenduskavade muudatusettepaneku pärast selle Vabariigi Valitsuse poolt kinnitamist Euroopa Komisjonile heakskiitmiseks. Rakenduskavade muudatuse heakskiitmine Euroopa Komisjoni poolt on reguleeritud ühissätete määrusega.

Rakenduskavad sisaldavad peamiste arenguprobleemide ja lahenduste kirjeldusi, poliitikaeesmärgid, erieesmärgid, kavandatud tegevusi, väljund- ja tulemusnäitajaid, rahastamiskava (aastate ja toetusmäärade lõikes), partnerluse ning teavitamise ning eeltingimuste täitmise kirjeldusi.

Eelnõu koostamise ajal on rakenduskavade rahalised mahud teadmata, sest liikmesriikide eraldised arvutatakse pärast Euroopa Liidu mitmeaastase finantsraamistiku kokkulepet

spetsiifiliste valdkonnapõhiste statistiliste näitajate põhjal²⁰. Riikliku kaasrahastamise määr on üldjuhul 25% (v.a. Euroopa Liidu jaoks eriti prioriteetsete tegevuste elluviimisel, mil Euroopa Liidu toetuse määr võib olla kuni 90% ning tegevustoetuse ja tehnilise abi kasutamisel, mil Euroopa Liidu toetuse määr võib olla kuni 100%).

Eelnõu §-ga 47 sätestatakse Siseministeeriumi pädevus siseturvalisuspoliitika rakenduskavade elluviimisel ja rahastamiskavade koostamisel. Siseministeeriumile ei kohaldata eelnõu § 4 ja Siseministeerium ei koosta nimetatud paragrahvis viidatud rahastamiskava siseturvalisuspoliitika fondide kohta. Erisus tuleneb asjaolust, et §-is 4 sätestatud rahastamiskava koostatakse Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika fondide (struktuurivahendite) rakenduskava elluviimiseks. Siseturvalisuspoliitika fondid paiknevad EL eelarves eraldi peatükis ning panustavad Euroopa Liidu rände- piirihalduse ja siseturvalisuse poliitikaeesmärkidesse, nende fondide elluviimiseks koostatakse eraldi rakenduskavad ning seetõttu on otstarbekas koostada nende rakenduskavade jaoks ka eraldi rahastamiskavad. Selleks, et tagada EL vahendite riigisisese rakendamise ühetaolisus, sisaldab siseturvalisuspoliitika rahastamiskava võimalikult palju samas ulatuses teavet nagu ühtekuuluvuspoliitika fondide rahastamiskava, omades siiski erisusi tulenevalt siseturvalisuspoliitika fondide EL määrustes sätestatust.

Lõikega 1 sätestatakse, et Siseministeerium koostab siseturvalisuspoliitika rakenduskava elluviimiseks rakenduskavade elluviimisel osalevate ministeeriumitega siseturvalisuspoliitika rahastamiskavad.

Lõikega 2 sätestatakse, et Vabariigi Valitsus kinnitab siseturvalisuspoliitika rahastamiskavas kehtestatava teabe vähemalt fondi erieesmärkide ja rakendusmeetmete lõikes.

Lõikega 3 sätestatakse, et valdkonna eest vastutav minister kinnitab siseturvalisuspoliitika rahastamiskava. Rahastamiskava on sisult rakenduskava elluviimise rakendusplaan.

Eelnõu §-ga 48 määratakse siseturvalisuspoliitika fondide osas liikmesriigi, korraldusasutuse, rakendusasutuse ja rakendusüksuse ülesannete täitjad. Ühissätete määruse mõistes täidab Siseministeerium siseturvalisuspoliitika eest vastutajana ka liikmesriigi ülesandeid. Kuna ühissätete määruse mõistes on korraldusasutuse ülesanded kirjeldatud kogumina, täidab Siseministeerium käesoleva eelnõu mõistes nii korraldusasutuse, rakendusasutuse kui rakendusüksuse ülesandeid.

Lõikega 1 määratakse, et Siseministeerium täidab siseturvalisuspoliitika fondide puhul eelnõu §-s 6 sätestatud korraldusasutuse ja liikmesriigi ülesandeid. Kuna Siseministeerium on senini täitnud nimetatud fondide puhul korraldusasutuse ülesandeid, siis jätkatakse senise ülesannete täitmise jaotusega ning Siseministeerium pannakse juba eelnõuga vastavate ülesannete täitjaks.

Lõikega 2 määratakse, et Siseministeerium täidab siseturvalisuspoliitika fondide puhul eelnõu §-s 7 sätestatud rakendusasutuse ülesandeid. Samuti sätestatakse, et rakendusasutuse ülesannete täitmisel ei kohaldata Siseministeeriumile eelnõu § 7 lõike 2 punkti 5, kuivõrd siseturvalisuspoliitika fondide puhul korraldab Siseministeerium siseturvalisuspoliitika rakenduskava muutmise ja kinnitamise vastavalt eelnõu §-le 33. Siseministeerium kinnitab

²⁰ Jaotusvõti kättesaadav Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi määruse lisas 1; Sisejulgeolekufondi määruse lisas 1; Piirihalduse ja viisade rahastu määruse lisas 1.

siseturvalisuspoliitika rakenduskava elluviimiseks rahastamiskavad ning korraldab nende muutmise vastavalt eelnõu §-le 34.

Lõikega 3 sätestatakse, et siseturvalisuspoliitika fondide puhul täidab rakendusüksuse ülesandeid Siseministeerium. Täiendavalt nähakse ette võimalus delegeerida rakendusüksuse ülesanded muule täidesaatva riigivõimu asutusele või avalik-õiguslikule või eraõiguslikule juriidilisele isikule.

Eelnõu §-s 49 täpsustatakse eelnõu §-s 9 sätestatud, milles reguleeritakse korraldusasutuse, rakendusasutuse ja rakendusüksuse juhtimis- ja kontrollisüsteemide nõuetele vastavust. Siseministeerium on rakendanud Euroopa Liidu Euroopa Pagulasfondi vahendeid EL finantsperioodil 2004–2006 ja 2008–2013, Välispiirifondi vahendeid 2007–2013, Euroopa Tagasipöördumise fondi vahendeid 2008–2013²¹, 2014–2020 Sisejulgeolekufondi ning Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi vahendeid²², mistõttu jätkab Siseministeerium käesoleva eelnõu mõistes korraldusasutusena ka EL 2021–2027 rahastusperioodil sarnaselt eelnõu § 9 lõikes 3 nimetatud põhimõttele.

Eelnõu § 50 alusel kehtestatakse üldised tingimused TAT õigusaktide koostamiseks ja kehtestamiseks. Praktikast ühildatakse eelnõu § 10 lõike 1 alusel antava Vabariigi Valitsuse määrusega, milles märgitakse vajadusel siseturvalisuspoliitika rakenduskavade erisused.

Eelnõu §-ga 51 sätestatakse, et siseturvalisuspoliitika fondide puhul on toetuse saajaks lisaks juriidilisele isikule ja asutusele ka rahvusvaheline organisatsioon, kelle projekti rahastatakse toetusest, ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr .../2021 artikli 2 punkti 17 tähenduses rahastamisvahendi rakendaja.

Eelnõu §-ga 52 määratakse, et ühissätete määrusest tulenevaid siseturvalisuspoliitika rakenduskavade seirega seonduvaid ülesandeid täidab Siseministeerium. Samuti täpsustatakse Siseministeeriumi õigusi anda rakendusüksusele suuniseid ja soovitusi ning küsida vajalikku teavet juhul kui rakendusüksuse ülesandeid ei täida Siseministeerium.

Eelnõu §-ga 53 sätestatakse, et Siseministeerium vastutab siseturvalisuspoliitika rakenduskavade seirekomisjoni moodustamise eest. Seirekomisjon tuleb moodustada hiljemalt kolme kuu jooksul pärast seda, kui Euroopa Komisjon on kinnitanud rakenduskavad. Siseministeerium tagab seirekomisjoni asjaajamise, valmistab ette seirekomisjoni materjalid ja koostab koosolekute protokollid. Seirekomisjoni koosolekud peavad toimuma vähemalt kaks korda programmiperioodi jooksul. Seirekomisjoni ülesanded on reguleeritud ühissätete määruses, muuhulgas kiidab seirekomisjon heaks rakenduskavade muudatused.

Eelnõu §-ga 54 täpsustatakse siseturvalisuspoliitika rakenduskavade elluviimise mõjude hindamise korraldust. Rakenduskavade hindamine toimub sarnaselt eelnõu §-s 17 sätestatud rakenduskava hindamisega, kuid täpsustatakse, et siseturvalisuspoliitika rakenduskavasid hõlmavaid hindamisi korraldab Siseministeerium ning juhul kui rakendusüksuse ülesandeid ei täida Siseministeerium, siis nähakse ette, et rakendusüksus on kohustatud esitama Siseministeeriumile hindamiseks vajalikud andmed.

²¹ Vabariigi Valitsuse 13.03.2008 korraldus nr 139 „Üldprogrammi „Solidaarsus ja rändevoogude juhtimine“ raames asutatud fondide vastutavate asutuste, sertifitseerimisasutuste ja auditeerimisasutuste määramine“

²² Vabariigi Valitsuse 13.11.2014 korraldus nr 482 „Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi ning Sisejulgeolekufondi vastutava asutuse ja auditeerimisasutuse määramine“

Eelnõu §-s 55 nähakse ette teabe töötlemine vastavalt eelnõu §-le 19 arvestades, et korraldusasutuse ülesandeid täidab siseturvalisuspoliitika fondide osas Siseministeerium.

Eelnõu § 56 kohaselt võetakse ka siseturvalisuspoliitika fondide toetuse haldamise keskkonnana kasutusele senine struktuuritoetuse haldamise jaoks loodud infosüsteem (edaspidi *register*). Regstrimäärusega nähakse ette andmekooseisud, arvestades toetuse andmise menetlusetappe ja Euroopa Komisjonile esitavat infot. Register täidab tugifunktsioone toetuse kasutamise ja andmise üle arvestuse pidamisel, info talletamisel ja edastamisel. Registris oleva teabe põhjal jälgitakse rakenduskava elluviimise edenemist, ülesannete täitmist ja kulude abikõlblikkust. Register on peamine töö- ja menetluskeskkond. Registri juurde on välja töötatud e-lahendus (e-toetuse keskkond) taotluste, kuluarvete, aruannete ja otsuste esitamiseks. Kuna kõik osapooled lähtuvad otsuste tegemisel vaid registrisse, sealhulgas e-toetuse keskkonda, kantud infost, on sellistel andmetel, mis on seotud toetuse andmise ja kasutamise protsessiga, õiguslik tähendus.

Eelnõu §-s 57 nähakse ette siseturvalisuspoliitika rakenduskavade toetusvaldkondadest üldsuse teavitamise kohustus. Teavitamistegevused kirjeldatakse siseturvalisuspoliitika rakenduskavades.

Lõike 2 kohaselt sätestatakse, et siseturvalisuspoliitika fondide toetusest rahastatud objektide tähistamise ja Euroopa Liidu osalusele viitamise nõuete ja korra erisused kehtestatakse eelnõu § 22 lõike 3 alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse määruses.

Eelnõu §-s 58 sätestatakse erisus rahvusvahelise organisatsiooni projektis toetuse kasutamise kontrollimisel, mis tulenevad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) nr Samuti täpsustatakse eelnõu § 23 lõike 2, § 24 lõike 1 ja § 25 lõike 3 kohaldamist selliselt, et nimetatud paragrahvis viidatud sätteid kohaldatakse vaid juhul kui Siseministeerium ei ole rakendusüksus. Erisus tuleneb eelnõu §-st 35, mille kohaselt täidab Siseministeerium nii korraldusasutuse, liikmesriigi, rakendusasutuse kui rakendusüksuse ülesandeid ning sellest lähtuvalt viiakse eelnõu § 23 lõikes 2, § 24 lõikes 1 ja § 25 lõikes 3 viidatud kontrolle läbi juhul, kui rakendusüksuse ülesandeid täidab muu täidesaatva riigivõimu asutus või avalik-õiguslik või eraõiguslik juriidiline isik.

Eelnõu §-ga 59 määratakse Siseministeeriumi pädevus siseturvalisuspoliitika fondide auditeerimisel.

Lõigetega 1, 2 ja 4 määratakse, et Siseministeeriumi siseauditi eest vastutav struktuuriüksus täidab eelnõu §-s 27 sätestatud auditeeriva asutuse ülesandeid siseturvalisuspoliitika fondide puhul. Auditeeriva asutuse ülesanded tulenevad samuti ühissätete määrusest. Auditeeriva asutuse ülesandeks on muuhulgas Siseministeeriumi kui korraldusasutuse juhtimis- ja kontrollisüsteemide ning rakendusüksuse tööprotsesside (kui Siseministeerium ei ole rakendusüksus) ühissätete määrusest tulenevate nõuetele vastavuse hindamine ja projektauditite läbiviimine. Auditeeriv asutus juhindub oma ülesannete täitmisel muuhulgas rahvusvaheliselt tunnustatud auditeerimisstandarditest. Lisaks on auditeeriva asutuse ülesanneteks audiitori iga-aastase koondarvamuse ehk auditi arvamuse ja auditeerimise aastaruande ehk kontrollaruande koostamine Euroopa Komisjonile. Nimetatud ülesannete täitmine tugineb auditeeriva asutuse poolt läbiviidavatele juhtimis- ja kontrollisüsteemide ning projektaudititele. Auditid tehakse auditistrateegia kohaselt valimi alusel.

Lõikes 3 sätestatakse, et kuna siseturvalisuspoliitika fondide auditeeriv asutus on eraldiseisev ning sõltumatu eelnõu §-s 27 viidatud auditeerivast asutusest siis ei laiene eelnõu § 27 viidatud auditeeriva asutuse tegevust reguleeriv kord siseturvalisuspoliitika fondide auditeerivale asutusele.

Auditite planeerimisel, läbiviimisel ja aruannete koostamisel ning auditi tulemustest teavitamisel juhendub siseturvalisuspoliitika fondi auditeeriv asutus enda koostatud auditeerimise strateegiast ja siseturvalisuspoliitika fondi auditeerimise käsiraamatust ning rahvusvaheliselt tunnustatud auditeerimise standarditest, audiitortevõuse seadusest ja Euroopa Komisjoni vastavatest juhenditest.

Eelnõu §-s 60 täpsustakse, et juhul, kui vaie esitatakse eelnõu 4. peatükis nimetatud korraldusasutuse, rakendusasutuse või rakendusüksuse otsuse või toiminguga peale, lahendab vaide Siseministerium.

5. peatükk Rakendussätted

Eelnõu § 61 lõikega 1 muudetakse riikliku statistika seaduse (RStS) § 1 lõiget 1. Riiklik statistika on RStS tähenduses kvantitatiivne, kvalitatiivne, kokkuvõtlik ja üldistatav teave, mis iseloomustab massnähtust vaatlusaluses kogumis ja mis saadakse riikliku statistika programmi raames andmete statistilise töötlemise tulemusena. Lõikes 1 toodud riikliku statistika allika mõistet laiendatakse nii, et riiklik statistika hõlmab ka programmivälise statistikatöö käigus andmete statistilise töötlemise tulemusena saadud teavet. Muudatus on vajalik õigusselgusest lähtuvalt ning normitehnilise täpsustusena, kõrvaldades õigustühimiku ja vastuolu RStS sätete tõlgendamisel. Andmete statistilise töötlemise rakenduspraktika on kümne aastaga muutunud, õigusruum on teisenenud, andmete töötlemise ulatus, andmeallikad, andmekaitse meetmed ja tehnoloogiad on arenenud. Riikliku statistika tegemisel rakendatakse nii statistikaprogrammi kui ka programmivälise statistikatööde tegemisel andmete statistilisel eesmärgil töötlemisele samu põhimõtteid ja kvaliteedikriteeriume, tuginedes RStS § 7 lõikele 1. Erinevust statistikaprogrammi alusel või programmivälise statistika tegemisel ei ole, mis nähtub RStS § 20 lõikest 2. Sõna „riiklik“ kasutamine on vajalik, et teha vahet riiklikul ja ametkondlikul ehk andmekogude pidajate andmete töötlemisel poliitika kujundamise eesmärgil. Erinevus on selles, et riiklik või ametlik statistika erineb ametkondlikust statistikast oma mh ametialase sõltumatuse poolest, mis on defineeritud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Määruse nr 223/2009 artiklis 2 lõikes 1 punktis a.

Ametialane sõltumatus on statistika sõltumatu arendamine, tegemine ja levitamine ilma poliitiliste või muude huvirühmade või ühenduse või siseriiklike asutuste surveta, eriti selles osas, mis on seotud tehniliste võtete, määratluste, meetodika ja kasutatavate allikate valikuga ning kõikide levitamisvormide ajastuse ja sisuga, ilma et see piiraks institutsioonilist korraldust, nagu näiteks Euroopa Liidu või selle liikmesriikide institutsiooniliste või eelarveeeskirjade kohaldamist või statistikavajaduste kindlaksmääramist.

Programmivälise statistikatöö tegemisel järgitakse statistikaalaseid põhimõtteid ja kvaliteedikriteeriume, seega on tegemist ametliku statistikaga. Andmete levitamise põhimõtted on statistikatöödel samad – avaldatakse üldistatud teave, mis välistab statistilise üksuse otsese või kaudse tuvastamise, ja andmeid töödeldakse ainult statistilisel ja teaduslikul eesmärgil. Selleks, et teha juba olemasolevate statistilisel eesmärgil kogutud andmete alusel avalikke ülesandeid täites ja avalikust huvist lähtuvat andmete töötlemist või

kogudes selleks täiendavalt andmeid, rakendatakse nii isikuandmete kaitse kui ka statistilise konfidentsiaalsuse põhimõtteid. Viidatud puuduse kõrvaldamine riikliku statistika tegemise üldises aluses tagab RStS sätete tõlgendamise koosmõjus statistikalaste põhimõtete ja kvaliteedikriteeriumite kohaldamisega, sh ametialase sõltumatuse statistikatööde tegemisel ning andmete levitamise keelu muul kui statistilisel eesmärgil.

Eelnõu § 61 lõikega 2 muudetakse RStS § 20¹ lõiget 1. Praktikas on ilmnenud, et kehtiv sõnastus ei ole andnud soovitud võimalust riikliku- või haldusülesande täitmiseks, kuna andmeid ei vajata alati anonüümsena. Käesoleva eelnõu kontekstis on vajalik tagada ESF+-st toetatud tegevustes osalejate või kasusaajate andmeid statistika eesmärgil vastavalt Ühissätete määruses nõutule. On otstarbekas kasutada selleks olemasolevaid andmekogumeid ja struktuure, lihtsustamaks sellise ülesande täitmist. Sellest lähtuvalt muudetakse andmete levitamise tingimust, milleks on saadud andmete edastamine riigi- või kohaliku omavalitsuse asutusele, avalik-õiguslikule juriidilisele isikule või teadusasutusele või avaldatakse andmed kokkuvõtliku ja üldistatud teabena, jättes ära andmete anonüümsuse nõude.

Andmete laialdasem kasutamine võimaldab teha sisukaid mõjuanalüüse ja seda kiiremini, kui täna kulub aega mõjuanalüüsideks vajalike uuringute tegemisele. Mõjuanalüüside tegemise üheks suurimaks takistuseks on erinevate andmeallikate sidumise keerukus, mis ei võimalda Eelnevalt kirjeldatud asjaoludele tuginedes on loodud õiguslik alus 1. aprillist 2019. aastast uueks avalikuks teenuseks, kasutades Statistikaameti andmetöötlamise võimekust ja luues võimaluse andme jagamisteenuse osutamiseks. Nimetatud muudatusega RStS-s sätestati küll andme jagamisteenuse osutamise alus, kuid tingimusega, mis ei ole võimaldanud rakendada sätet eesmärgipäraselt.

Andme jagamisteenus ei ole oma olemuselt statistikatöö RStS tähenduses, vaid on osa asutuse tegevusest, s.o ülesannete täitmisest või protsessist, mida saab käsitleda üldisemalt teenustepõhise lähenemise kontekstis. Andme jagamisteenus võimaldab kiiremat juurdepääsu teabele, mis on vajalik teadmispõhiste poliitiliste ja juhtimisotsustuste tegemiseks ja võimaldab esitada teavet, nt statistilise või analüütilise teabe esitamiseks asutuse kodulehel. Jagatavad andmed vajavad eeltöötlust, et need oleks kooskõlas andmekaitse nõuetega. Andme jagamisteenuse juurutamine võimaldab senisest paremini ellu viia andmete ühekordse riigile esitamise printsiipi ja kasutada kord juba esitatud andmeid erinevate riigi ülesannete täitmiseks.

Teine probleem, mis on ilmnenud ja mida kavandatava muudatusega lahendatakse on, et andme jagamisteenuse osutamisel ei kasutataks riikliku statistika tegemiseks kogutud ja töödeldud andmeid eelkõige sellepärast, et andme jagamisteenuse osutamisel ei järgita statistika tegemise ja statistilise konfidentsiaalsuse põhimõtteid. Kui andme jagamisteenuse osutamisel järgitaks statistikaalaseid põhimõtteid ja kvaliteedikriteeriume, siis oleks nimetatud teenuse osutamine välistatud, kuna tuleb järgida statistilise konfidentsiaalsuse põhimõtet ja ka andmekvaliteedile seatavaid kriteeriume statistika tegemiseks andmete töötlemisel ning see ei võimaldaks andme jagamisteenuse tõhusat ja kiiret osutamist.

Riikliku statistika tegemiseks kogutud andmeid on keelatud kasutada halduslikul, õiguslikul, maksustamise ja statistilise üksuse kontrolli eesmärgil. Konfidentsiaalseid andmeid ei või kasutada muul kui ainult statistilisel või teaduslikul eesmärgil. Samas võib andme jagamisteenus olla rakendusuring isikuandmete kaitse seaduse § 6 lõikes 5 nimetatud tingimustel. Andme jagamisteenus ei ole riikliku statistika tegemine, kuid on siiski tegemist andmete töötlemisega teaduslikul ja statistilisel eesmärgil. Andmeid töödeldakse eesmärgipäraselt, seaduslikult ja proportsionaalselt, st andmeid ei töödelda mingil muul eesmärgil, kui ainult andme jagamisteenuse osutamiseks, kuid samas peab esmalt olema

täidetud nõue, et andmete töötlemise eesmärk on statistiline või teaduslik, pärast töötlemise eesmärgi täitmist andmed hävitatakse, kui ei ole ettenähtud andmete töötlemist mõnel järgneval täiendaval statistilisel või teaduslikul eesmärgil ja selleks on piisavalt ja küllaldaselt põhjendatud alus.

Kui andmeajamisteenuse saaja, milleks on riigi- või kohaliku omavalitsuse asutus, avalik-õiguslik juriidiline isik või teadusasutus, avaldab soovi saada andmeajamisteenust, siis kogub statistikaamet andmeid riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuselt või avalik-õiguslikult juriidiliselt isikult, töötleb neid vastavalt taotletavale eesmärgile andmeteaduse meetodeid kasutades ja avaldab need andmeajamisteenuse saajale tema poolt soovitud kujul. Samas peab Statistikaamet kaaluma ja veenduma, et andmeajamisteenuse saaja andmete töötlemise eesmärk on seaduslik.

4. Eelnõu terminoloogia

Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika vahendite andmise ja kasutamise seonduvat on Eesti õigusaktidega reguleeritud vastavalt programmperioodidele. Terminid on nendes seadustes ja eelnõus põhimõtteliselt samasisulised, mistõttu eelnõus kasutatud terminid ei ole enam võõrad. Eelnõus on seniseid termineid siiski mõnevõrra muudetud. Peamine muudatus võrreldes varasemate seadustega seisneb „struktuuritoetuse“ kasutamise loobumises, selle asemel kasutatakse sõna „toetus“, mis katab ära ka muud Euroopa Liidu eelarve eesmärkide vahendid, mille kasutamist reguleerib ühissätete määrus ja eelnõu. Tulenevalt hea õigusloome ja normitehnika eeskirja § 18 lõikest 2 Euroopa Liidu õiguses nimetatud termineid ei tule siseriiklikult uuesti määratleda. Eelnõus on viidatud ühissätete määrusele, kui termin tuleneb sellest määrusest.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Käesoleva eelnõu aluseks on järgmised (EL) määrused:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) .../..., millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga- ja Rändefondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisade instrumendi suhtes kohaldatavad finantsreeglid;
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2021/..., ..., mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi;
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2021/..., ..., millega asutatakse õiglase ülemineku fond;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/..., ..., mis käsitlevad Euroopa Regionaalarengu Fondist vahendite andmist Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgil;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr....., millega asutatakse Varjupaiga-Rände- ja Integratsioonifond;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr ..., millega asutatakse Sisejulgeolekufond;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr .., millega asutatakse integreeritud piirihalduse fondi osana piirihalduse ja viisade rahastu.

Euroopa Liidu määrused on Eestile otsekohalduvad, mistõttu eelnõus nimetatud ülesannete täitjal tuleb juhinduda neist otse, arvestades eelnõus ja selle alusel antavatest Vabariigi

Valitsuse määrustes sätestatud. Eelnõus on ühissätete määruse sättele viidatud, kui ülesande sisu on ühissätete määrusega reguleeritud, mis teeb hõlpsamaks asjakohase regulatsiooni leidmise.

Eelnõuga reguleeritud toetuse kasutamine kuulub ühissätete määruse artikli 7 kohaselt liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni vahel jagatud pädevuse²³ alla, seega toimub toetuse kasutamine ühissätete määruse ja eelnimetatud fondi-määruste järgi ning toetuse andmise üksikotsuste tegemise pädevus on liikmesriigil. Euroopa Komisjon kinnitab rakenduskava ja programmid. Euroopa Komisjon toetub üksikotsuste alusel antud toetuse õiguspärase andmise ja kasutamise kontrollimisel auditeeriva asutuse hinnangutele ja korraldusasutuse kinnitustele. Seega eelnõus nimetatud rakenduskava ja programmide rakendamisega seotud ülesannete täitmisel ja toetustingimuste sätestamisel juhindutakse eelkõige Euroopa Liidu õigusaktidest. Eelnõu on ühissätete määruse rakendamise peamiseks riigisiseseks õigusaktiks.

Varjupaiga- Rände- ja Integratsioonifondi rakenduskava on suunatud Euroopa ühise varjupaigasüsteemi tugevdamisele ja arendamisele, liikmesriikidesse suunduva seadusliku rände toetamisele, sealhulgas aidatakse kaasa kolmandate riikide kodanike integreerimisele ning ebaseadusliku rände vastu võitlemisele ning tõhusale tagasisaatmisele kolmandatesse riikidesse ja vastuvõtmisele kolmandates riikides.

Piirihalduse ja viisade rahastu rakenduskavast toetatakse Euroopa integreeritud piirihalduse arendamist, et tagada ühetaoline ja kvaliteetne EL välispiiride kontroll, ühtne viisapoliitika ning lihtsustada välispiiride seaduslikku ületamist. Euroopa integreeritud piirihalduse tugevdamine on üks Euroopa Liidu tegevuse tugisammastest ja eeltingimus Schengeni ala toimimiseks.

Sisejulgeolekufondi rakenduskava on suunatud terrorismi, radikaliseerumise, piiriülese raske ja organiseeritud kuritegevuse ja küberkuritegevuse vastasele võitlusele ning kuriteoohvrite abistamisele. Fondi eesmärgiks on suurendada liikmesriikide õiguskaitseasutuste vahelist teabevahetust, tugevdada Euroopa Liidu tasandi koostööd ning piiriüleseid ühisoperatsioone ja tõsta liikmesriikide suutlikkust kuritegevuse ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks, sh läbi koolituste ja parimate praktikate vahetuse.

6. Seaduse mõjud

Eelnõu on vajalik rakenduskava, Interreg programmide elluviimisel ning liidu siseturvalisuspoliitika fondi vahendite kasutusele võtmisel kohalduvate Euroopa Liidu määruste rakendamiseks, reguleerides toetuse kasutamise korralduslikku poolt. Läbi rakenduskavade ja Interreg programmide tulemuste saavutamise aitab eelnõu kaasa Eesti keskkonnaseisundi, majandusarengu, sotsiaalse olukorra, regionaalarengu ning riigi ja kohalike omavalitsuste korralduse edendamisele. Eelnõu ei mõjuta riigi julgeolekut ja välissuhtlemist.

Eesti prioriteetid²⁴ ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava elluviimisel on kvaliteetne, kättesaadav ning õppija ja ühiskonna vajadusi arvestav haridus; kõrge tööhõive ja kvaliteetne tööelu; teadmiste mahukas ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline majandus; puhas ja

²³ Euroopa Liidu finantsmääruse nr 1046/2018 artikli 62 lõige 1 punkt b ja artikkel 63.

²⁴ Valitsus kiitis 23.04.2013 heaks Euroopa Liidu struktuurivahendite kasutamise põhimõtted aastateks 2014-2020 <http://www.valitsus.ee/et/uudised/luhiteated/74757/valitsus-kiitis-heaks-euroopa-liidu-struktuurivahendite-kasutamise-p%C3%B5him%C3%B5tted-aastateks-2014-2020>

mitmekesine looduskeskkond ning elanike vajadusi rahuldavad ja ettevõtlust toetavad ühendused ja liikumisvõimalused. Lisaks rahastatakse riigi ja kohalike omavalitsuste haldusvõimekuse tõstmisega seotud tegevusi. Interreg programmides lepitakse kokku programmides osalevate riikide ühised prioriteedid. Prioriteedid kajastuvad partnerlusleppes, rakenduskavades ja Interreg programmides.

7. Seaduse rakendamiseks vajalikud kulutused ja seaduse rakendamise eeldatavad tulud

Perioodil 2021–2027 on Eestil võimalik saada majanduskasvu ja tööhõive investeeringute eesmärgi jaoks 3,37 miljardit. Aastatel 2014–2020 oli Euroopa Liidu toetus 3,5 miljardit. Liikmesriik võtab rakenduskava ja Interreg programmidega kohustuse kasutada vahendid ja saavutada tulemused ajakava kohaselt. Kui sellest kinni ei peeta, võib Euroopa Komisjon vähendada riigile eraldatud vahendeid.

Toetuste kasutuselevõtu administreerimisega seotud kulutused kaetaks tehnilise abi vahenditest, mis on ca 3,4% Eestile eraldatud rakenduskava sisutegevuste mahust. Uudsenä makstakse tehnilise abi vahendid Eestile rakenduskava raames deklareeritud abikõlblike kulude alusel fondipõhise määra ulatuses.

ETK määrusega on lubatud ERF-st programmide elluviimisega kaasnevate tehnilise abi kulude katteks kuni 6% ETK programmidele eraldatavast kogusummast. Kui ETK programmidele eraldatav kogusumma ei ületa 50 000 000 eurot, eraldatakse ERF-st tehniliseks abiks 7% kogusummast, kuid vähemalt 1 500 000 eurot ja mitte rohkem kui 3 000 000 eurot.

Interreg programmis osaleval riigil tuleb kaasfinantseerida tehnilise abi kulusid ning katta tehnilisest abist mittekaetavaid seirekomisjoni, juhtkomisjoni, kontrollijate ja audiitorite rühma ülesannete täitmisega kaasnevaid kulusid. Kulude katte suurus selgub, kui Interreg programmis osalevad riigid on Interreg programmi rakendamises kokku leppinud. Kulud kavandatakse riigieelarvesse iga-aastaselt aasta vajadusi arvestades või kui Interreg programmis on programmis osalevate riikide vahel teisti kokku lepitud.

Siseturvalisuspoliitika fondide administreerimiseks on igale fondile ette nähtud kuni 6% rakenduskavade sisutegevuste mahust. Sarnaselt Interreg programmidega makstakse tehnilise abi vahendid Eestile rakenduskava raames deklareeritud abikõlblike kulude alusel. Tehnilise abi riikliku kaasfinantseerimise kohustus siseturvalisuspoliitika fondidel puudub.

8. Rakendusaktid

Eelnõu alusel nähakse ette järgmised Vabariigi Valitsuse määrused ja ühel juhul kehtiva määruse muudatus (kavandid lisatud):

- perioodi 2021–2027 ühtekuuluvuspoliitika ja siseturvalisuspoliitika rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused;
- perioodi 2021–2027 ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava vahendite andmisest avalikkuse teavitamine;
- struktuuritoetuse registri pidamise põhimääruse muutmise määruse eelnõu;
- perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide vahendite kasutamise auditeerimine.

TAT õigusaktid (määrused, käskkirjad, rahastamisvahendi lepingud) kehtestatakse peale eelnõu jõustumist, kui Euroopa Komisjon on rakenduskava heaks kiitnud.

9. Seaduse jõustumine

Eelnõu jõustub üldises korras. Eelnõu jõustumiseks ei tulene Euroopa Liidu õigusest kohustuslikku tähtaega. Eelnõu ja selle rakendusaktide jõustumisel saab tulenevalt ühissätete määruse artikli 63 lõikest 2, ja kui nii on sätestatud TAT õigusaktis, alates 2021. aasta algusest tehtud kulusid lugeda tagantjärele abikõlblikuks ehk neid toetuse arvelt rahastada, välja arvatud riigiabi andmisel ja kui taotluse esitamise hetkeks on projekt juba ellu viidud. Siiski on soovitatav eelnõu peatselt, pärast ühissätete määruse jõustumist, jõustada, et võimaldada viivitamatult 2021. aastal alanud uue programmperioodide vahendite kasutuselevõtmiseks TAT-de kehtestamist.

Perioodil 2014–2020 rahastatud projektidele, kuni nende lõppemiseni, kohaldatakse STS2014_2020 ning siseturvalisuspoliitika fondidest rahastatud projektidele vastavaid otsekohalduvaid EL määruseid.

10. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse õigusaktide kooskõlastamise infosüsteemi kaudu ministeeriumitega, kes rakenduskavade meetmete planeerimise ettevalmistamise teabe kohaselt hakkavad täitma rakendusasutuse ülesandeid, sh Maaeluministeeriumiga, Riigikantseleiga ja Andmekaitse Inspeksiooniga. Eelnõu saadetakse arvamuse avaldamiseks Eesti Ametiühingute Keskliidule, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Keskkonnaühenduste Kojale, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Eesti Puuetega Inimeste Kojale, Eesti Väike- ja Keskliste Ettevõtjate Assotsiatsioonile, Vabaühenduste Liidule, Rektorite Nõukogule, Eesti Teaduste Akadeemiale ning Soolise Võrdõiguslikkuse ja Võrdse Kohtlemise Volinikule.